

DRUŽSTEVNÍCTVO V MALOM ZÁLUŽÍ

RODNÁ DEDINA VČERA A DNES

*Šetriť dá sa aj z mála,
len začni a vytrvaj!*
(vkladná knižka z roku 1948)

OBSAH

1. Na úvod
2. Družstvá
3. Potravné družstvo a obchody
4. Ostatné služby v obci
5. Spomienky na detstvo
6. Príbehy
7. Záver

NA ÚVOD

Posledných päť rokov (od roku 2013) sa stalo už tradíciou, že Občianske združenie „LABUŤ“ každoročne pripravuje bulletin, ktorý sa venuje zaujímavým témam zo života obce Malé Zálužie. Jeho prvé a druhé vydanie bolo najmä prehľadom o kultúrno-spoločenskej činnosti a aktivitách členov združenia počas príslušného roka. Ďalšie dva ročníky dostali podobu skôr elegantných tematických knižiek dokumentujúcich realitu v rôznych oblastiach života obyvateľov v obci v druhej polovici 20. storočia. Celkovo bol spracovaný široký okruh tém: kultúrny život a aktivity spoločenských organizácií; stavenie kultúrneho domu; život detí, ich školská aj mimoškolská činnosť; druhá svetová vojna; pamätná izba – predmety a pracovné činnosti; geografia a cestovný ruch. Okrem bulletinov bol vydaný aj Ujľacký receptár jedál, kde sme zozbierali rôzne recepty, ktoré sa bežne varili v našich domácnostiach.

Pri príprave bulletinov sme vždy dbali, aby texty boli autentické, a preto sme v prvom rade zazna-

menali spomienky a príbehy pamätníkov. Následne sa rozprávania dopĺňali o rôzne zaujímavosti z kroniky obce a iných dôveryhodných materiálov.

Pre všetkých, kto má chuť a záujem, sme bulletin a aj receptár sprístupnili na obecnej stránke: <http://malezaluzie.sk/samosprava/oz-labut>.

Tohtoročné, piate vydanie, svedčí o tom, že každodenný život v malej dedinke bol bohatý aj v oblasti hospodárskej. Možno si málokto uvedomí, že v minulosti vidiecke prostredie malo svoju ekonomiku, ktorá bola založená na družstevníctve. Neznamena to, že sa pohybuje iba v oblasti poľnohospodárstva, ale hovoríme aj o oblasti finančníctva (úverové družstvá) a obchodu (spotrebné družstvá). Viac informácií na túto tému sa dozviete po prečítaní nasledujúcich článkov a spomienok, ktorými sme sa čo najvernejšie snažili zdokumentovať družstevníctvo v Malom Záluží.

Zrnká pravdy

Šetriť dá sa aj z mála, len začni a vytrvaj!

- Kto pilne pracuje, vrúne sa modli.
- Vkladná knižka hreje ako dobrý kožuš.
- Z kvapiek more — z hallerov milióny.
- Kto si koruny nečeni — stovky nezasluhuje.
- Keď šetríš včas, máš v núdzi zas.
- Za peniaze, ušetrené za mladi, kúpiš na starosť spokojný život.
- Sporivosť a k nej úcta u Teba, je cesta k lepším časom Tvojích detí.
- Práca, striedmosť a sporivosť povznese a oslobodí nás hospodársky — zaisťujú lepšiu budúcnosť nám i našim deťom.

Dôležité upozornenie! Družstvo ručí len za také vklady, ktoré vkladateľ skotil družstvu v riadnych úradných hodinách a ktoré potvrdili podpísom dvaja členovia družstva a účovník.

Číslo tejto knižky 1104 Strana knihy B 178/11

Odo dňa:		<u>01</u>	<u>01</u>	<u>01</u>	<u>01</u>
Stĺžky	Hrubý úrok:				
	$\frac{1}{2}$ rent. daň				
	$\frac{1}{2}$ na včasn. fond				
Čistý úrok:		<u>112</u>			

Vkladná knižka

Vklad na meno:

Páns Anna Liškova

z. Sjelčinská

Ujľacké 12

Peč. úverového družstva

1939 s neoprávneným ručením

Stýan Emko člen spravy

Stýan Emko za predsedu.

Vkladná knižka úverového družstva

TRADIČNÉ DRUŽSTEVNÍCTVO

(všeobecný úvod)

Družstevníctvo existovalo a existuje všade okolo nás, ale väčšina ľudí si to ani neuvedomuje. V mnohých krajinách sveta je nosným modelom fungovania ekonomiky.

Aká je minulosť Družstevníctva v jej skutočnej podstate.

Čo bolo tým motívom, že sa individualizmus jednotlivca (dnes veľmi viditeľný) začal meniť na spoluprácu.

Vôbec prvá myšlienka na spoluprácu vznikla za veľmi nepriaznivých podmienok, keď sa zrušilo nevoľníctvo.

Myšlienka na spoluprácu, ktorá pomáhala roľníkom a remeselníkom prežiť. Začali sa združovať do spolkov. A takto začali spolupracovať. V dejinách družstevníctva sa uvádza, že vôbec prvé spotrebné družstvo na svete vzniklo v r. 1844 v Anglicku.

Nezávisle na ňom v r. 1845 založil Slovák Samuel Jurkovič prvé úverové družstvo v Sobotišti.

S. Jurkovič napísal, citujem: „Nepovstal náš spolok Gazdovský ani z mudrovania, ani dákyim umením, ale ani plodom seectva, lež vyrástol zo samého slovenského ľudu a národa, ako z lipového jadra.“

Cieľom Gazdovského spolku bolo sporenie a poskytovanie pôžičiek (napr. na rozšírenie dielne, zlepšenie výroby). Ale stanovoval aj podmienky, kto mohol získať pôžičku (viest' mravný život, vyvarovať sa opilectva, nočnému túlaniu a hraníu v karty). Družstvo malo naučiť svojich členov hospodáriť.

Hlavnou zásadou spolku bolo: „Všetci (členovia) za jedného a jeden za všetkých.“

Dodržiavanie stanov sa kontrolovalo a za ich porušenie boli sankcie, napr. vylúčenie člena bez

vrátenia dovtedajších vkladov.

Vznik spolku bol vzorom pre zakladanie ďalších úverových družstiev.

Postupne sa formovali základné princípy družstevníctva ako dobrovoľnosť, vzájomnosť, rovnosť, svojpomoc.

Postupne vznikala pestrá skladba družstiev (spotrebné, potravinové, výrobné...)

Rozkvet bol nepopierateľný. Hlavne úverové družstvá zohrávali významnú úlohu.

Výhodou bola ich organizácia, pretože boli decentralizované. Svojpomocne – bez štátnej pomoci dokázali vyriešiť finančnú situáciu svojich členov.

Družstevníctvo ako také, vytvorilo mnohé kladné hodnoty, ktoré prispeli k tvoreniu a budovaniu lepšieho života. Družstvá patrili k najväčšej organizácii, v ktorej sa hlásali také hodnoty ako svornosť, dôvera, jednota a disciplína. Myšlienka vzájomnej pomoci bola pre mnohých družstevníkov samozrejmosťou.

V Hospodárskom kalendári z r. 1941 a tiež v novinách sa písalo:

- Družstvo je tvojím najlepším priateľom, čaká vždy na teba, aby ti pomohlo v ťažkostiach
- Družstvo predstavuje základ ekonomickej demokracie

Ale aj toto sa písalo v novinách:

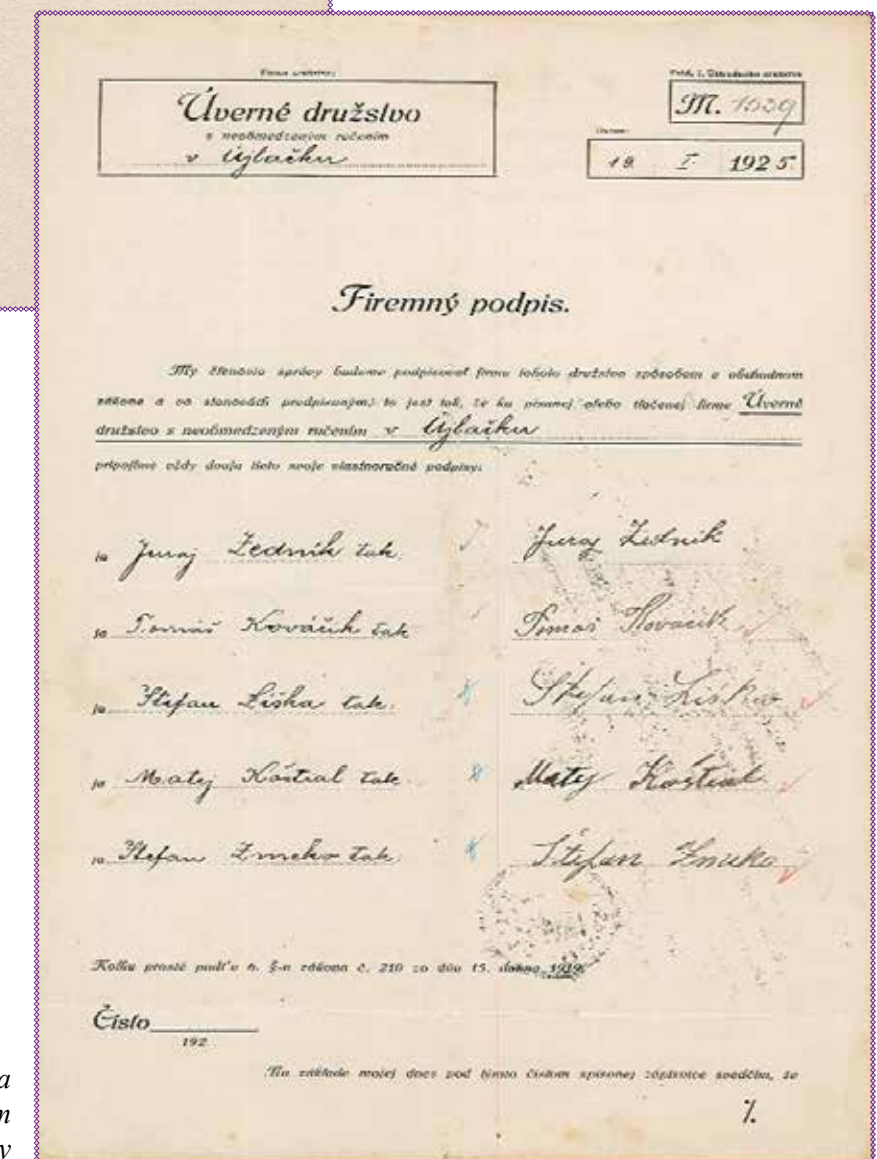
- Hlupáci a zlomyseľníci sú najväčšími škodcami družstva
- Rozkvet a úpadok každého družstva je v rukách jeho členov ...

Družstvá sa mohli rozvíjať iba vtedy, ak mali dodatočný vkladový kapitál a veľa nových členov. A ešte bola cestou vzájomná dôvera. Áno dôvera, to slovo poznali v minulosti a platí aj dnes.

Elena Zedníková

Potvrdenie o zapísaní úverového družstva v Ujlačku do zoznamu firiem a podpisový vzor členov správy

Potvrdenie o zapísaní úverového družstva v Ujlačku do zoznamu firiem a podpisový vzor členov správy

ZACHOVANÉ ARCHÍVNE DOKUMENTY

o existencii a fungujúcom Úverovom družstve v Ujlačku dokladáme:

Zápisnice z ustanovujúceho Valného zhromaždenia z 19. 1. 1925. Prítomných bolo 35 členov so 78 podielmi. Prítomný bol aj zástupca Ústredného úverového družstva v Bratislave Stanislav Plica. Predsedom valného zhromaždenia sa stal Štefan Liška a zapisovateľom bol Ernest Šaško (učiteľ ľudovej školy).

1925

Ponevadž prijatím stanov a prevedením volieb stanovami predpísaných splnené sú všetky zákonné podmienky utvorenia družstva, na návrh predsedov

valné zhromaždenie prikazuje správe, aby porobila cestou Ústredného družstva všetky kroky potrebné k zápisu družstva v súdny soznam obchodných firiem a aby sama previedla prípadné zmeny stanov obchodným súdom snád požadované.

Ponevadž porad jednaci ustanovujúceho valného zhromaždenia bol týmto vyčerpaný, predseda valné zhromaždenie z a k l á d i l

Štefan Liška
predseda valného zhromaždenia

Ernest Šaško
zapisovateľ

Overujeme:

Liška Pavel *Matej Košťál*

Predseda správy Úverového družstva: Juraj Zedník

Podpredseda správy ÚD: Tomáš Kováčik

Členovia správy na 3 roky: J. Zedník, T. Kováčik, Štefan Liška, Matej Košťál, Štefan Zmeko

Úverné družstvo
s neobmedzeným ručením
v U j l a č k u

Evid. č. Ústredného družstva: M. 1539

Datum: 19. 1. 1925

Zápisnica

ústavujúceho valného zhromaždenia

ktoré bolo dňa 19. januára 1925. o 18 hod. po poludní v miestnosti štát. ľudovej školy v U j l a č k u

Prítomných bolo 35 členov s 78 podielmi podľa soznamu prítomných, ktorý tvorí dopĺňujúcu časť tejto zápisnice, a Stanislav Plica ako zástupca Ústredného družstva v Bratislave.

I

Ernest Šaško, št. učiteľ menom zakladateľov zahajuje valné zhromaždenie a navrhuje, aby predsedom valného zhromaždenia bol Štefan Liška zapisovateľom Ernest Šaško a zapisnícu aby overili Matej Košťál a Pavel Liška

Valné zhromaždenie návrh tento prijíma.

II

Predseda oznamuje, že na základe prospektu zakladačného prihlásilo sa 53 členov, ktorí upísali 105 podielov po 50 Kčs, úhrnom 5.250.-- Kčs. Prítomných bolo 35 členov s 78 podielmi, valné zhromaždenie je teda usnášania schopné. Navrhuje, aby družstvo utvorilo sa podľa stanov vypracovaných Ústredným družstvom pre úverné družstvá s neobmedzeným ručením.

Valné zhromaždenie prijíma statúty tak, ako sú obsažené v prílohe, ktorá tvorí dopĺňujúcu časť tejto zápisnice.

III

Zakladatelia, ktorí v zakladačnom prospekte vymenovali si právo vymenovať prvú správu družstva na 1 rok, ne~~u~~ používajú tohto svojho práva. V dôsledku toho správu vy~~u~~ volí valné zhromaždenie.

~~Zakladateľmi vymenovaní boli za členov správy na 1 rok:~~

Valným zhromaždením zvolení boli za členov správy na 3 roky:

ÚN. 8
100 - 1. 1. 24.

Má dať 1. Juraj Ledník				Dať			
Dátum	Poloha domku	Vyplatené	Podiele	Úroky	Dátum	Poloha domku	Splatené
			Kčs	h			
1925 31/12		normálnosť	500	-	1925 1/1	2. Hlotové 10 podielov	500
		nevybraný úrok		2083		predpisovaný úrok	2083
			500	-			500 - 2083
1926 19/12	52	úrok hlotové		2083	1926 1/1	prevzatá normálnosť	500 - 2083
31/12		normálnosť	500	-		predpisovaný úrok	25
			500	-			500 - 25
1927 12/12	57	úrok hlotové		2588	1927 1/1	prevzatá normálnosť	500 - 2588
31/12		normálnosť	500	-		predpisovaný úrok	35
			500	-			500 - 35
1928 31/12		normálnosť	500	-	1928 1/1	prevzatá normálnosť	500 - 25
		nevybraný úrok		50		predpisovaný úrok	25
				50			500 - 50
				50	1929 1/1	prevzatá normálnosť	500 - 50
2. Rudolf Broos							
1925 31/12		normálnosť	100	-	1925 1/1	3. Hlotové 2 podiele	100
		nevybraný úrok		417		predpisovaný úrok	342
			100	-			100 - 417
1926 19/12	29	Hlotový úrok		417	1926 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 417
31/12		normálnosť	100	-		predpisovaný úrok	5
			100	-			100 - 5
1927 31/12		normálnosť	100	-	1927 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 5
		nevybraný úrok		10		predpisovaný úrok	5
			100	-			100 - 10
1928 31/12		normálnosť	100	-	1928 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 10
		nevybraný úrok		15		predpisovaný úrok	5
			100	-			100 - 15
3. Tomáš Marták							
1925 31/12		normálnosť	100	-	1925 1/1	4. Hlotové 2 podiele	100
		nevybraný úrok		417		predpisovaný úrok	342
			100	-			100 - 417
1926 12/12	20	vybraný úrok		417	1926 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 417
31/12		normálnosť	100	-		predpisovaný úrok	5
			100	-			100 - 5
1927 11/12	78	úrok hlotové a normálnosť	100	-	1927 1/1	prevzatá normálnosť a úrok	100 - 5
1928 31/12		normálnosť	100	-	1928 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 5
		nevybraný úrok		10		predpisovaný úrok	5
			100	-			100 - 10
				10	1929 1/1	prevzatá normálnosť	100 - 10

Existujúci Pokladničný denník z roku 1925 – 1952 (ukážka z denníka Juraja Zedníka a Tomáša Martáka)

Mesiac marec 1925.				1			
Bežné číslo	Dátum	Od koho peniaze prijaté alebo komu vyplatené	Prijaté	Vyplatené	Blížšia poznámka		
			Kčs	h	Kčs	h	
1925 1/1		Juraj Ledník	50650				10 podielov zapis
2.	"	Rudolf Broos	10650				2 podiele zapisu
3.	"	Tomáš Marták	10650				2 podielov
4.	"	Eva Martáková	10650				2 podiele zapisu
5	"	Michal Marták	15650				3 podiele zapisu
6	"	Tomáš Kováčik	10650				2 podiele zapisu
7	"	Jan Zlatko	30650				2 podiele zapisu
8	"	Ustr. druž. na bež. úč.	119550		119550		2. 1195.50 29. 1195.50
9.	2. III	Martin Drásk	5650				1 podiel
10.	"	Matej Kostial	5650				1 podiel
11	"	Jan Fúška	5650				1 podiel
12	13. III	Judita Býleček	5650				1 podiel zapisu
13	"	Štefan Kmeko	20650				2 podiele zapisu
14	"	Štefan Šticha	5650				1 podiel zapisu
15	"	Jan Zedník	1750				vklad.
16	"	Ustrednému družstvu	50050		50050		
17	22. III	Albetta Zedníková	3750		3750		vklad.
18	"	Jan Remigaš	10650		10650		2 podiele zapisu
19	"	Jan Gašparík	10650				2 podiele zapisu
20	"	Martin Prokša	10650				2 podiele zapisu
21	29. III	Pavel Bukovec	1250				vklad.
22	"	Liška Štefan	5650				1 podiel zapisu
23	"	Jan Kmeko	5650				1 podiel zapisu
24	"	Jan Prokša	5650				1 podiel zapisu
25	"	Štefan Kmeko	120750				vklad.
26	"	Štefan Šticha	4150				vklad.
27	"	Luďovít Zátka	25650				5 podielov zapisu
28	"	Výška príjmov, podpisov tov sporný	203750		47		2037.50
			3735100		41748		

Pokladničný denník predsedu z roku 1925 – 1958 - ukážka

Výber z Knihy úsporných vkladov z roku 1943 – 1959 (ukážka Juraj Zedník, Michal Michalík)

Družstvo je členom Ústredného družstva
v Bratislave, číslo matricy: 1530
Rok založenia: 1925

Revizor: *František Kačík*
Rev. doba: 4/II 1938

Účtovná uzávierka
DRUŽSTVA:

Fir. razítko
*Otvorené družstvo
1530 z obmedzenou zodpovednosťou
v Bratislave*

za rok 1936

Krajský súd *hina*
Berná správa *hina*
Okresné finančné riaditeľstvo *hina*

Počiatkom roku 1936 malo družstvo 174 členov s 279 podielmi.
V roku 1936 pristúpilo . . . 26 členov s 26 podielmi.
Spolu: 200 členov s 265 podielmi.
V roku 1936 vystúpilo . . . 6 členov s 10 podielmi.
Zostalo teda koncom roku 1936 194 členov s 255 podielmi.
V roku 1936 bolo zavčasu vypovedané 8 podielov.
Podiely po Kč 50/-
Ručenie: *neobmedzené!*

Príspevky:

Obnos príspevku:

3% Všeob. fondu, z prip. a vypl. % z vkl. na vklad. knižky Kč
6% Všeob. fondu, z prip. a vypl. % z vkl. na bež. účty Kč
10% Zvlášť. fondu: zisk
zápisné
priamy prídel r. l.
Kč
Kč
Kč

Ú. 19.
Novina Bratislava 1936-38

Kniha účtovných uzávierok 1936 – 1945

NA ČO SI POŽIČIAVALI ĽUDIA V MINULOSTI

Z pohľadu čitateľa je určite zaujímavá Kniha pôžičiek členov z rokov 1925 – 1952

Usnesením schôdzky správy zo dňa 30. marca 1927.
17. Meno a bydlisko: Rudolf Bivčík, Upláčok, č. 53.
Zaistenie: Pavel Liska, občan, Upláčok, č. 22 a Kucík Štefan, občan, Upláčok, č. 22. Účet pôžičky: Na dostavanie domu.

Má dať

Dal

Dátum	Pôžička	Označenie výplaty	Istina		Úroky		Dátum	Pôžička	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka
			Kč	h	z istiny	za dobu				Kč	h	Kč	h	
1927 27.3.	15.	Hotové	1500	-	45	15/3	5625	11/3	106.	Hotové	-	-	5625	
					1500	15/3	5625	31/3	106.	Hotové	1500	-	5625	
											1500	-	5625	
1928 11.1.		primes. srovnalost	1500	-			5625	31/3	41.	Hotové	-	-	5625	
					1500	1/4	5625	31/3	85.	Hotové	-	-	5625	
											1500	-	5625	
											1500	-	5625	
1929 11.1.		primes. srovnalost	1500	-			5625	31/3	24.	Hotové	1500	-	5625	
											1500	-	5625	
											1500	-	5625	

Usnesením schôdzky správy zo dňa 30. apríla 1927.
18. Meno a bydlisko: Julius Balážovič, Štefánik, č. 67.
Zaistenie: Pavel Liska, občan, Upláčok, č. 22 a Kucík Štefan, občan, Upláčok, č. 22. Účet pôžičky: Na liečenie nemoci.

Má dať

Dal

Dátum	Pôžička	Označenie výplaty	Istina		Úroky		Dátum	Pôžička	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka
			Kč	h	z istiny	za dobu				Kč	h	Kč	h	
1927 18.4.	23.	Hotové	4000	-	15/4	15/4	75	19/4	20.	Hotové	400	-	75	
					3600	15/4	75	19/4	20.	Hotové	400	-	75	
					3675	15/4	75	31/4	20.	Hotové	3675	-	75	
											4000	-	75	
1928 11.1.		primes. srovnalost	3168	50			4848	11/5	12.	Hotové	44148	-	5352	
							1083	4/5	59.	Hotové	272702	-	5110	
							5142				316850	-	10964	

Ú. 19.
Novina Bratislava 1925-28

Pôžičky na dostavanie domu, liečenie nemoci (choroby)

13

8

Usnesením schôdzky správy zo dňa 5. decembra 1926.

15. Meno a bydlisko: *Michal Lisica a manželka rod. Julia Hlaváčková, bydlisko č. 14.*
Zaistenie: *Ján Banič, bydlisko č. 13, a Ján Hlaváč, bydlisko č. 15. Účel pôžičky: na zakúpenie licho.*

Má dať										Dal									
Dátum	Početka demarka	Označenie výplaty	Istina		Úroky				Dátum	Početka demarka	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu	od	do				Kčs	h	Kčs	h				
1926 12/16	59	hotové za porážku	3500	-	3500	1/16	11/16	21 87	1926 12/16	59	normalita	3500	-	21 87	7%				
1927 1/1		premenená normalita	3500	-				21 87	1927 1/1	59	hotové	1000	-	21 66					
		úrok so zrušením		-	11 30	1/16	11/16	10 93			hotové		-	9 30					
				-	3500	1/16	1/16	10 93			normalita a be-		-						
				-	3500	1/16	1/16	9 37			zinec úroky	2500	-	15 88					
				-	3500	1/16	1/16	15 62					-						
			3500	-				24 105				3500	-	24 105					
1928 1/1		premen. normalita	2500	-				15 62	1928 1/1	68	hotové	2500	-	104 48					
				-	2500	1/16	1/16	8 062					-						
		úrok so zrušením		-	96 50	1/16	24/16	48					-						
		úrok so istiny		-	2500	1/16	24/16	12 50					-						
			2500	-				10 948				2500	-	10 948	Splatenie				

Usnesením schôdzky správy zo dňa 13. marca 1927.

16. Meno a bydlisko: *Ján Proška a manželka rod. Anna Hlaváčková.*
Zaistenie: *Ján Proška, bydlisko č. 27, a Ján Banič, bydlisko č. 49. Účel pôžičky: kúpa domu.*

Má dať										Dal									
Dátum	Početka demarka	Označenie výplaty	Istina		Úroky				Dátum	Početka demarka	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu	od	do				Kčs	h	Kčs	h				
1927 12/16	13	Hotové	3000	-	3000	1/16	11/16	12 25	1927 12/16	13	úrok hotové		-	12 25					
		úrok so zrušením		-	12 25	1/16	11/16	25			normalita a be-		-	7 52					
		úroky a be- úroky		-	3000	1/16	11/16	7 52			ce úroky	3000	-	7 52					
			3000	-				18 77			normalita a be- úroky	3000	-	10 25					
1928 1/1		premen. normalita	5000	-				7 52	1928 1/1	34	normalita a be- úroky		-	10 25					
				-	5000	1/16	1/16	37 50	1928 1/1	34	hotové		-	11 27					
				-	5000	1/16	1/16	11 25			normalita a be- úroky		-	7 52					
		úrok so zrušením		-	5000	1/16	1/16	7 52					-						
			3000	-				30 00					-						
1929 1/1		premen. normalita	3000	-				7 52	1929 1/1	31	hotové	3000	-	12 29					
				-		1/16	1/16	37 50					-						
				-	3000	1/16	1/16	10 40					-						
			3000	-				12 29				3000	-	12 29	Splatenie				

Pôžičky na zakúpenie licho (dobytku), na kúpu domu

29

Usnesením schôdzky správy zo dňa 11. augusta 1929.

Meno a bydlisko: *Michal Proška a manželka rod. Anna Hlaváčková č. 35.*
Zaistenie: *Ján Lisica, č. 32 a Ján Proška č. 45. Účel pôžičky: na liečenie manželky.*

Má dať										Dal									
Dátum	Početka demarka	Označenie výplaty	Istina		Úroky				Dátum	Početka demarka	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu		Kčs				h	Kčs	h					
1929 8/11	116	Hotové	5000	-	1/16	31/10	17 70	1929 8/11	116	normalita a be. úroky	5000	-	17 70						
1930 1/1		premenená normalita	5000	-			17 70	2/11	22	hotové		-	21 25						
					1/16	1/16	3 54	3/11	116	hotové		-	21 25						
					1/16	1/16	17 70	31/10		normalita a be. úroky	4730	-	15 75						
					1/16	1/16	3 53												
		úrok so zrušením			1/16	1/16	0 0												
					1/16	31/10	15 75												
			5000	-			58 070						5000	-	58 070				
1931 1/1		premenená normalita	4730	-			18 75	1931 1/1	118	Hotové		-	194 60						
					1/16	1/16	0 1 25	1/11	128	--		-	77 00						
		úrok so zrušením			1931	1/16	0 1/16	5 30											
					1/16	1/16	77 20												
			4730	-			27 180						4730	-	27 180	Splatenie			

Usnesením schôdzky správy zo dňa 25. augusta 1929.

Meno a bydlisko: *Ján Proška a manželka rod. Anna Hlaváčková č. 35.*
Zaistenie: *Ján Proška, bydlisko č. 33, a Ján Lisica, bydlisko č. 1. Účel pôžičky: na spravenie studne.*

Má dať										Dal									
Dátum	Početka demarka	Označenie výplaty	Istina		Úroky				Dátum	Početka demarka	Označenie splatenia	Istina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu		Kčs				h							
						od	do												
1929 25/10	113	Hotové	1500-		✓	15/10	31/10	47 81	1929 29/10	138	Hotové	1000-	17 70						
									31/10		normalita a be. úroky	500-	30 11						
1929 31/10			1500-					47 81				1500-	47 81						
1930 1/1		premenená normalita	8500-					30 11	1930 16/11	26	hotové	8500-	35 45						
						1/1	15/11	5 34											
			500-					35 45				500-	35 45		Splatenie				

Pôžičky na liečenie manželky, na vybudovanie studne

45

Zařizovatel: *Smrčák Jiříko Kypačák a Františka Křížková v. s. n. o.* *Stávková 1* Účel půjčky: *Ná pokrytí výdajů.*

Zařizovatel: *Smrčák Jiříko Kypelaček a Františka Křížková v. s. k. s.* Sídlo: *Ústí nad Labem* Účel půjčky: *Ná. pokrytí výdajů.*

[illegible]

Zaistenie: *Šau Kneko Nyláčik, i. Rudolf Moony, Nyláčik, i.* Účel pôžičky: *Ka kúpou pozemku.*

Zaistenie: *Šau Kneko Nyláčik, i. Rudolf Moony, Nyláčik, i.* Účel pôžičky: *Na kúpu pozemku.*

16

21

Zašlano: *Imošt Laško, (Ljubič), z. 1. Hriček Franciskova' hiška, z. 82.* Učel: *na kupu poročku.*

Zašlano: *Imrich Lajko, (Lilacok), c. 1. Hírsek Francisková diákut, z. sz.* Úcel *notitely*: *Na kúpu poručku.*

Zaistenie: *Tomáš Moravák, týlaček, č. 4. a Michal Šlörík, týlaček, č. 36.* (Čeď poňičky: *ka výplatu čiastky z majetku.*

Zaistenie: *Tomáš Morávek, týlaček, č. 4. a Michal Šlörík, týlaček, č. 36.* (Čeď požičky: *ka výplatu ziašky a majetku.*

 ρ

17

22

Usnesením schôdzky správy zo dňa 9. septembra 1928.

Meno a bydlisko: od. Pochla Janová, rod. Kurama Lisková, Uhlárečk, č. 53.
Zaistenie: Stefan Lisko, Uhlárečk, č. 64. a manžel Kurama Lisková, Uhlárečk, č. 64. Účel pôžičky: Výplata čiastky z majetku dcery

Má dať	Dátum	Položka demarka	Označenie výplaty	Isťina		Úroky		Dátum	Položka demarka	Označenie splatenia	Isťina		Úroky		Poznámka	
Kčs	h	z istiny	za dobu	Kčs	h	Dátum	Kčs	h								
od	do	Kčs	h	Dátum	Kčs	h										
1928	16/10	53. Hotové	40.00	-	15/10	21/10	9.9	17	11/10	31/10	normaliz. a bez. úroky	40.00	-	9.9	17	11.50
			40.00	-			9.9	17				40.00	-	9.9	17	
1929	1/1	prevencia normaliz.	40.00	-			0.9	17	11/10	31/10	54. hotové		-	17.0	18	
					1/1	15/10	7.0	74	12/10	12/10	163. hotové	3.00	-	17.0	18	
		normaliz. a bez. úroky							07/12	16/12	162. hotové	2.00	-			
					14/10	1/1	99.33	31/10	normaliz. a bez. úroky			17.00	-	85	18	
					1/1	15/10	6.33									
					1/1	15/10	6.40									
					1700	15/10	7.85									
					1700	15/10	6.38									
			4000	-			42.55	56				4000	-	42.55	56	
1930	1/1	prevencia normaliz.	17.00	-			8.5	18	1930	16/12	38. hotové		-	7.2	50	
					1/1	15/10	3.0	10	17/10	12/10	-	2.00	-			
					1/1	15/10	4.19	54/10			-	15.00	-	1.95	53	
					1/1	15/10	2.1	55								
			17.00	-			18.5	05								186.93 Splatenia

Usnesením schôdzky správy zo dňa 9. septembra 1928.

Meno a bydlisko: *Tomáš Kováčik a manželka Katarína Kováčiková, Uhlárečk, č. 65.*

Zaistenie: *Jan Pochla, Uhlárečk, č. 64. a manžel Kurama Lisková, Uhlárečk, č. 64.*

Účel pôžičky: *Pre výpravu do Ameriky.*

Má dať										Dal									
Dátum	Položka demarka	Označenie výplaty	Isťina		Úroky				Dátum	Položka demarka	Označenie splatenia	Isťina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu	Kčs	h				Kčs	h	Kčs	h				
1928 6/10	59.	Hotové	20.00	-		15/10	21/10	4.9	58	1928 20/10	31	Hotové	10.00	-					
3										1/10		normaliz. a bez. úroky	10.00	-	4.9	58			
			20.00	-				4.9	58				20.00	-	4.9	58			
1929 1/1		prevencia normaliz.	1000	-				4.9	58	1929 10/10	25.	hotové		-		6.7	30		
					1000	1/1	15/10	17.72		1/1	1/1	hotové	1000	-	2.4	80			
							306	2.480											
			1000	-				9.110					1000	-	9.110	Splatenia			

Pôžičky na výplatu čiastky z majetku, dcere na výpravu do Ameriky

56

Usnesením schôdzky správy zo dňa 23. augusta 1931.

Meno a bydlisko: *Jan Lisko a manžel, rod. Kurama Lisková, Uhlárečk, č. 75.*

Zaistenie: *Stefan Lisko a manžel, rod. Kurama Lisková, Uhlárečk, č. 64.* Účel pôžičky: *Na rozšírenie hospodárstva.*

Má dať	Dátum	Položka demarka	Označenie výplaty	Isťina	z istiny	Úroky	Kčs	h	Dátum	Položka demarka	Označenie splatenia	Isťina	z istiny	Úroky	Kčs	h	Poznámka	
Kčs	h	za dobu	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h		
Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	
Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	Kčs	h	
1931	30/10	176	Hotové	2000	-	15/10	21/10	6.0		1931	31/10	normaliz. a bez. úroky	2000	-	6.0			
1931	1/1		prevencia normaliz.	2000	-			6.0		1/1	31/10	hotové		-	8.0			
						1/1	15/10	2.0		14/10	14/10	-		-	8.0			
						15/10	21/10	8.0		31/10	31/10	normaliz. a bez. úroky	2000	-	6.0			
						15/10	21/10	6.0										
				2000	-			2.2	0					2000	-	2.2	0	
1931	1/1		prevencia normaliz.	2000	-			6.0		1931	14/10	37	hotové		-	7.8	75	
						1/1	15/10	1.3	70	6/10	200	-		2000	-	7.2	10	
						15/10	21/10	8.5										
						1/1	15/10	4.0	15									
				2000	-			15.0	85					2000	-	15.0	85	Splatenia

Usnesením schôdzky správy zo dňa 13. septembra 1931.

Meno a bydlisko: *od. Janová Petríkova a manželka Katarína Petríkova, Uhlárečk, č. 18.*

Zaistenie: *Michal Prokopa, tu č. 55 a Michal Šlák, tu č. 56.* Účel pôžičky: *Na výplatu dlžoby.*

Má dať										Dal									
Dátum	Položka demarka	Označenie výplaty	Isťina		Úroky				Dátum	Položka demarka	Označenie splatenia	Isťina		Úroky		Poznámka			
			Kčs	h	z istiny	za dobu	Kčs	h				Kčs	h	Kčs	h				
1931	30/10	155. Hotové	460	-	15/10	21/10	1.0	75	1931	31/10	normaliz. a bez. úroky	460	-	1.0	75				
1932	1/1	prevencia normaliz.	460	-			1.0	75	1932	1/1	hotové		-	1.8	40				
					1/1	15/10	7.65	25/10	1932	25/10	-	2.4	0	1.8	50				
					15/10	21/10	1.8	40	31/10	31/10	normaliz. a bez. úroky	460	-	5.15					
		normaliz. a bez. úroky			1/1	15/10	1.0	75											
					15/10	21/10	6.15												
			460	-			4.2	05				460	-	4.2	05				
1933	1/1	prevencia normaliz.	220	-			5.15	15/10	1933	14/10	79	hotové		-	8.60				
					1/1	15/10	3.45	9/10	2/10	2/10	-	220	-	2.8	60				
					15/10		0.5												
					1/1	15/10	2.05												
					1/1	15/10	5.50												
					15/10	21/10	1.09												
			220	-			17.25					220	-	17.25		Splatenia			

Pôžičky na rozšírenie hospodárstva, na výplatu dlžoby

Pôžička bez účelu

Zdroj: Školská kronika (zapisovateľ p. A. Šaško – riaditeľ školy v Ujlačku)

JEDNOTNÉ ROĽNÍCKE DRUŽSTVO

Toto sa udržalo v rovnakom zložení až do r. 1957. V lete a v jeseni 1957 presviedčala roľníkov o výhodách spoločného hospodárenia agitačná skupina z Pôdohospodárskej správy a z Krajského národného výboru.

Založenie druhého JRD

9. september 1957 bola ustanovujúca schôdza celoobecného JRD. Malo 102 členov a 545 ha poľnohospodárskej pôdy. Mimo JRD zostal len 1 súkromne hospodáriaci roľník.

Do nového výboru JRD boli zvolení: Líška Štefan, Proksa Štefan, Michal Zedník.

Celoobecné JRD v prvých rokoch hospodárenia malo tiež veľa nedostatkov, čo vyplývalo z neskúseností vedenia a jednak z nesprávneho postoja mnohých členov k spoločnému vlastníctvu.

V tomto období nestačili členovia sami urobiť nárazové práce ako boli jarné práce v rastlinnej výrobe, žatva a jesenný zber úrody. Na pomoc JRD prichádzali brigády zo závodov z Nitry.

Naše JRD malo patronátny závod Československé Automobilové opravovne v Nitre.

Postupne sa hospodárenie zlepšovalo, ľudia mali už iný vzťah k spoločnému hospodáreniu a tak sa naše družstvo zanedlho dostalo v poradí medzi najlepšie JRD v okrese, ba i v kraji.

1. máj 1964 – Odovzdaný Čestný štít Ministerstva poľnohospodárstva

Za I. štvrtrok 1963 bola udelená červená zástava Západoslovenského krajského národného výboru ako najlepšiemu JRD v kraji.

Okrem týchto vyznamenaní vyniklo naše JRD v chove plemenných ošípaných. Kontrolované ošípané chovali v našej obci už súkromne hospodáriaci roľníci od r. 1947. Boli to: Remiaš Martin, Líška Michal, Zedník Michal a Ryba Viliam.

Za chov plemenných ošípaných boli udelené nášmu JRD na Celoštátnych výstavných trhoch v Přerově – 4 zlaté, 4 strieborné a 2 bronzové medaily.

S napredovaním JRD sa postupne zvyšovala aj životná úroveň členov JRD.

Niet pochybností o prednostiach družstevnej veľkovoľby oproti súkromnej malovýrobe.

r. 1966 - Výsledkom hospodárenia JRD bola:

- pracovná jednotka 20 Kčs
- naturálie na pracovnú jednotku: 1,5 kg obilia

Stálych pracovníkov v JRD bolo 115 z toho 60 mužov a 55 žien.

Vekový priemer členov bol 48 rokov.

18. november 1967 – sa zišli členovia JRD na slávnostnú schôdzu, aby oslávili 15. výročia založenia JRD v obci.

r. 1969 – Hospodárske výsledky boli rekordné.

Plánovaná pracovná jednotka bola 25,- Kčs, no zásluhou dobrého hospodárenia sa vyplácalo družstevníkom 32,- Kčs a naturálie v hodnote 2,75 Kčs, čiže celková hodnota prac. jednotky bola 34,75 Kčs. Z toho sa v priebehu roka vyplácalo 15 Kčs/pracovná jednotka a na konci roka doplatky 17 Kčs/pracovná jednotka.

V stajni

Veľkú zásluhu na dobrých výsledkoch JRD mal jeho predseda Štefan Proksa.

20. decembra 1972 sa konala zlučovacia schôdza 9-tich JRD z okolia (Nové Sady, Caroviny, Malé Zálužie, Kapince, Čab, Sila, Šurianky, Výčapky a Hruboňovo). Nový názov družstva bol JRD 9. mája so sídlom v Nových Sadoch. Hospodáril sa na 4 639 ha pôdy, z toho 4 509 ha ornej pôdy.

r. 1973

Zisk JRD bol 7 101 000 Kčs. Priemerný zárobok 1 639 Kčs, priemerný zárobok na hodinu 9,44 Kčs. Doplatky skončili a od tohto roku sa začali družstevníkom vyplácať podiely zo zisku vyplatené na konci roka.

Ocenenie od Povereníka – výstrižok z novín (15. výročie založenia JRD)

Hospodárske výsledky družstevníkov v Malom Záluží sú známe široko-d'aleko. Nečudo, veď sú viacnásobnými držiteľmi červených štandard a nositeľmi mnohých vyznamenaní. K nim v minulých dňoch pribudlo ďalšie. Poverníka SNR pre poľnohospodárstvo a výživu prof. Dr. Koloman Boďa DrSc. Im za pätnásťročné úsilie, ktoré sa prejavilo napríklad vo zvýšení výroby mlieka na hektár pôdy až o 201 percent, mäsa o 176 percent, ročná dojivosť na dojniciu o 60 percent atd., udelil plaketu a čestné uznanie. Podobné vyznamenanie dostal aj dlhoročný ekonóm družstva Ing. Michal Zedník. Odovzdal mu ho riaditeľ OPZ v Nitre Ing. J. Krištofčin.

Na poli po práci

JRD A STAROSTLIVOSŤ O JEHO ČLENOV

(Pracovný poriadok JRD z roku 1965 - výpisky)

Dovolím si povedať, že dnes málokto vo svojom voľnom čase rozmýšľa nad tým ako fungovali poľnohospodárske družstvá v minulosti, podľa akých pravidiel sa riadili a čo všetko svojím členom ponúkali. Pre našich rodičov a starých rodičov bol akýsi súzvuk so životom roľníckeho družstva úplne normálnou každodennou realitou. Dnes to už tak nie je. Tí, ktorí si pamätajú prácu na družstevných poliach, je to pre nich už nostalgicky dávno a pre mladú generáciu je tento štýl života nenávratne preč.

Nedávno sa mi dostal do ruky pracovný poriadok (asi štrnásťstranový) Jednotného roľníckeho družstva v Malom Záluží z roku 1965. Pravidlá, ktoré museli družstevníci a iní, ktorí pracovali pre potreby družstva, plniť, boli jasné a zrozumiteľné. Pri jeho čítaní ma zaujalo niekoľko skutočností, ktoré v tomto článku uvádzam.

Na úvod svojich výpiskov spomeniem, že pracovný poriadok slúžil ako záväzná smernica pre usporiadanie a činnosť družstva. Upravoval rôzne oblasti chodu spoločenstva: organizáciu rastlinnej výroby (upravoval povinnosti agronóma a skupinára, ktorí mali na starosti traktoristov, kočišov, pešiakov a ženy v nevydelených prácach); živočíšnej výroby - chovali sa kravy, ošípané a hydina (upravoval povinnosti ošetrovateľov a dojičiek) a pomocných odvetví - opravárenská dielňa, sklad náhradných súčiastok (upravoval povinnosti opravárov a skladníka). Stanovoval pravidlá odmeňovania za prácu v JRD, úpravu členstva a pracovných vzťahov, záhumienkové hospodárstvo, družstevnú disciplínu a ochranu družstevného majetku. Čo je veľmi zaujímavé, pracovný poriadok obsahoval časti, ktoré sa venujú starostlivosti o bezpečnosť práce a hygienu; životné a pracovné podmienky družstevníkov; starostlivosť o vzdelanie, kultúrny a odborný rozvoj a sociálne zabezpečenie družstevníkov.

Ďalej citujem niektoré časti pracovného poriadku, ktoré sú zamerané na oblasť sociálnu a kultúry:

Povinnosť odpracovať minimálne množstvo pracovných dní

Každý družstevník je povinný podľa rozhodnutia členskej schôdze odpracovať:

a) v živočíšnej výrobe – minimálne 240 dní

b) v rastlinnej výrobe – minimálne 160 dní

Ako odpracovaný deň sa hodnotí len ten deň, v ktorom sa odpracovalo v živočíšnej výrobe 6 hodín/pracuje sa v pracovný deň, v nedeľu, vo sviatok, v dni pracovného pokoja/ a v rastlinnej výrobe najmenej 8 hodín.

U družstevníčok s malými deťmi, družstevníkov i ostatných pracovníkov so zmenenou pracovnou schopnosťou – invalidov, chorých a prestarnutých – minimálny počet pracovných hodín sa určuje: 100 pracovných dní.

Študujúcim družstevníkom popri zamestnaní poskytnuté študijné voľno sa považuje ako dni plne odpracované.

V živočíšnej výrobe

Starostlivosť o vzdelanie, o kultúrny a odborný rozvoj

Družstvo každoročne oddelí do kultúrneho fondu potrebnú sumu finančných prostriedkov, ktoré využije na:

- hradí hodnotu rekreačiek (poukazy na rekreáciu) a preukázaného cestovného na rekreáciu. Na uspokojenie kultúrnych a spoločenských potrieb družstevníkov zakupuje vstupenky pre hromadnú návštevu družstevníkov v divadlách, v miestnom kultúrnom dome. Predpláca pre družstevníkov politické a odborné časopisy a dennú tlač: Roľnícke noviny, Hlas ľudu, Hlas nitrianskeho okresu. Usporiadáva zájazdy pre družstevníkov.

Na výlete

Sociálne zabezpečenie družstevníkov

Družstvo malo sociálny fond na zabezpečenie potrieb svojich členov a ich rodín. Každoročne sa fond doplňoval. Finančné prostriedky z fondu sa využívali:

a) na nemocenské - nemocenské dávky družstevníkov a im naroven postaveným pracovníkom poskytuje družstvo, pokiaľ na tieto dávky nemajú nárok zo štátnych prostriedkov. Nemocenské dáv-

ky sa poskytujú vo výške a za podmienok uvedených v zákone o sociálnom zabezpečení roľníkov č. 103/64 Zb.

b) Príspevok rodine družstevníka počas vojenského cvičenia sa poskytuje vo výške 100% jeho priemerného zárobku.

c) Jednorazový príspevok brancom pri nástupe na vojenskú základnú službu vo výške 300,- Kčs.

d) Príspevok novomanželovi – družstvo poskytuje družstevníkovi, resp. družstevníčke, keď uzavrie manželstvo príspevok vo výške 500,- Kčs ak odchádza z JRD. Ak zostáva v družstve i naďalej pracovať, príspevok činí 1 000,- Kčs. Ak manželstvo uzavrie družstevník a družstevníčka nášho družstva, poskytuje im družstvo ošípanú vo váhe

100 kg a 1 000,- Kčs ak obaja zostanú v JRD i naďalej pracovať.

Z toho možno usúdiť, že vedeniu družstva záležalo nielen na dobrých hospodárskych výsledkoch družstva samotného, ale vedelo oceniť aj prácu zamestnancov a ostatných členov družstva. Snažilo sa podporovať spoluprácu a pozitívny vzťah pracovníkov nielen k práci, ale utužovalo aj vzťahy pracovníkov navzájom.

SPOMIENKY NA OTCA, PREDSEDU JRD

Štefan Proksa

Môj otec, Štefan Proksa pracoval ako predseda JRD Malé Zálužie. Túto funkciu vykonával 12 rokov od roku 1960 do roku 1972, teda prakticky celé moje detstvo až do dospelosti. Jeho práca bola náročná, pretože nastúpil krátko (3 roky) po založení družstva a každé začiatky sú ťažké najmä keď ide o prácu s ľuďmi. Vysokoškolské vzdelanie nemal, lebo dvaja z piatich súrodencov študovali a rodičia nemali peniaze, aby mohli financovať štúdium ďalšieho. Z toho dôvodu pracoval doma s otcom, ktorý bol roľník a mali hospodárstvo. Získal od neho skúsenosti a naučil sa ako obrábať pôdu a hospodáriť. Zároveň čítal veľa kníh a odbornej literatúry z oblasti poľnohospodárstva. Tieto skúsenosti a vedomosti uplatnil vo svojej funkcii.

Vedel na ktorú parcelu sa môže určitá plodina zasieť a aká plodina môže po nej ísť na budúci rok, aby bola dobrá úroda. Samozrejme záviselo to aj od poveternostných podmienok. Sledoval, či nemajú porasty nejakých škodcov, prípadne choroby. Následne určoval, čo treba robiť, aký postrek treba použiť, aby tieto choroby boli zlikvidované a podľa možnosti to nemalo vplyv na úrodu. Celý rok okrem zimných mesiacov cho-

dil na bicykli a to z toho dôvodu, že chotár bol rozľahlý. Výmera poľnohospodárskej pôdy bola 545 ha. Chcel mať prehľad, kde treba čo okopať, pokosiť, postriekať, porať, pozbierať úrodu, či dozrieva obilie, aby mohla začať žatva a podobne. Družstevné auto zo začiatku nemali a neskôr, keď aj bola možnosť odviezť sa autom odmietol. Jednak poľnými chodníkmi sa nedostalo vozidlo všade a on chcel mať pohyb, byť vždy na čerstvom vzduchu, prírode, dýchať vôňu zeme, ktorú mal rád.

Celú poľnohospodársku pôdu, ktorá patrila družstvu vnímal s takou láskou, akoby bola jeho vlastná. Myslím tým obrábanie, zaobchádzanie s plodinami. Ako príklad uvediem jednotenie repy. Dnešní mladí ľudia možno ani nevedia, čo to je, možno iba z rozprávania starších. Každý člen družstva mal nameraný prídel. Riadky boli dlhé niekedy aj kilometer aj viac „od nevidím do nevidíš“. Repa bola drobná a boleli nás kríže. Pre nás vtedy ešte nedospelé (12 až 15 ročné) deti a mládež to bola veľká drina. Bola to ťažká práca aj pre dospelých. Prídel robievali pokiaľ mohli všetci členovia rodiny, aby práca bola čo najskôr hotová. My sme bývali obyčajne (nie na našu chválu) hotoví skoro vždy poslední. Hoci ja s mamou a bratom sme sa usilovali pokiaľ to bolo v našich silách, otec robil pomaly. Dôvod? Keď každú rastlinku vyjednotil, každú postavil a urobil jej „kopček“ zo zeminy, aby mala poctivé živiny a mohla prijímať vlahu keď naprší. Mama mu hovorila: „Otec, čo sa tak šišmeš? Všet tu budeme aj do súdneho dňa.“ On jej odpovedal: „Pomaly ďalej zjajdeš. Ja robím pomaly, ale poctivo a musím byť vzorom pre ostatných, ktorí robia rýchlo a za chvíľu je po nich burina. Keby každý tak poctivo robil, aj ten porast by inak vyzeral. Bola by vyššia úroda a tým aj odmeny pre všetkých.“ Z tohto príkladu je vidno aký mal vzťah k spoločnej práci a ako mu záležalo na spoločných výsledkoch.

Vedel poradiť a pomôcť aj pri hospodárskych zvieratách. Pamätám sa, že raz v noci niekto na-

liehavo búchal na naše spálňové okno, kde som spala ja a veľmi som sa zľakla, čo sa deje. Bol to nočný strážnik, ktorý robil obhliadku v majeri. Vraj: „Zobudte predsedu, telí sa krava a nevieme, čo máme robiť!“ Išla som zobudiť otca, lebo rodičia spali v druhej izbe. Myslela som, že dotýčenému dá radu a vec bude vybavená. Otec vstal, obliekol sa a išiel do majera do kravína. Bol tam dosť dlho, vrátil sa až nadránom. My sme mali už oňho obavu. Keď prišiel, bol unavený, ale s radosťou nám oznámil, že malé teliatko je na svete a musel mu k tomu pomôcť.

Najviac práce bolo v období žatvy. Vtedy sme otca my deti takmer nevideli. Na družstve strávil celé dni, častokrát bez obeda. Prichádzal domov večer o 22 – 23 hodine. Raz prišiel celý čierny, ušpinený nielen ruky ale aj oblek. Mysleli sme, že ho zrazilo auto a on nato: „Pokazilo sa niečo na traktore, musel som si podeť ľahnúť, aby som to opravil. Ináč by nemohli pokračovať v žatve.“ Nestaral sa, či si zašpiní sako a nohavice, ktoré mama horko-ťažko vyčistila, ale prednejšia bola žatva. V pracovné dni sme si otca neužili. Výnimku tvorila nedeľa, ktorá bola voľná (až na malé výnimky v žatve). Nedeľa sa vždy u nás svätila. Nerobili sme manuálne nič, ani doma, ani v záhrade. Doobeda sme išli do kostola a poobede boli aktivity podľa ročného obdobia alebo počasia. Na jar sme zašli do hája na fialky, či konvalinky, v lete sme občas chodili zbierať bylinky a otec nás

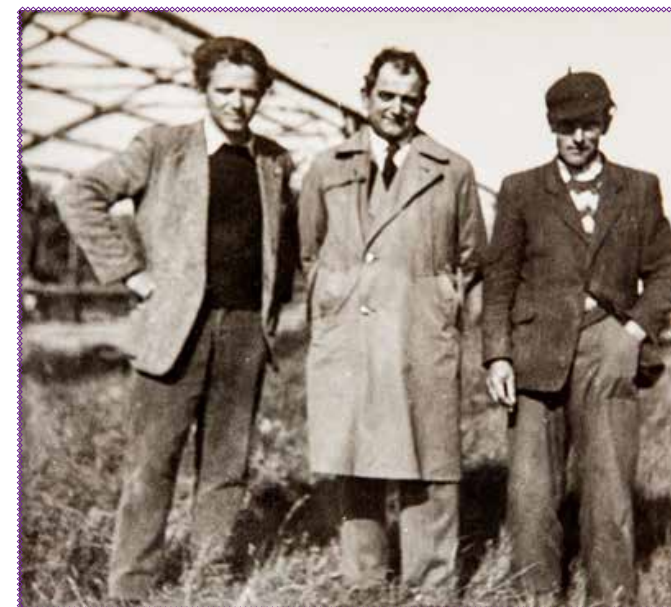
učil, aké majú liečivé účinky. V jesenné nedeľné popoludnie sme niekedy chodili do „jarku“, ktorý dnes už nejestvuje zbierať šípky a podobne. Práca s ľuďmi nebola vždy jednoduchá. Boli aj spory a hádky. Vtedy keď prišiel domov, neprenášal svoj hnev na nás, ale bol väčšinou ticho a povedal, že potrebuje pokoj.

Mal nielen organizačné schopnosti, ale musel byť aj psychológ, aby vedel aké spôsoby na koho platia. Bol otvorenej povahy, povedal každému pravdu do očí, preto ho aj niektorí ľudia nemali radi. Väčšina však bola spokojná, preto dosiahli spoločne dobré výsledky. Mali ho radi aj cigáni, každý rok na Štefana mu chodili zahrať na husliach: Ďuro cigán a spol. Taktiež poľovníci mu na Silvestra doniesli každý rok z poľovačky bažanta. Na dosiahnutie dobrých výsledkov bolo potrebné nielen vedenie, ale aj celková jednota týchto ľudí. Vždy spomínali vedľajšiu obec Kapince, kde bolo družstvo na úpadku, polia zle obrobené, malé výnosy, nízke mzdy, ľudia sa hádali a nechceli robiť. Naši ľudia nechceli dopadnúť ako oni. Keď videli, že družstvo prosperuje, majú dobré finančné ohodnotenie, tak rástla aj ich chuť do práce. Otec si cenil nielen prácu radových členov družstva, ale veľmi mu bola nápomocná vtedajšia skupinárka (jeho pravá ruka) pani Anna Proksová, zooteknik Ján Marták, neskôr Ján Proksa, potom Ing. Michal Zedník a ďalší. Za túto prácu im bol vďačný. Bez nich by to nebol dokázal.

Počas jeho činnosti sa zvýšila úžitkovosť hospodárskych zvierat, zlepšili sa hektárové výnosy, taktiež výsledky v rastlinnej výrobe, rozšírila sa oblasť semenárstva. Družstvo veľmi dobre prosperovalo a malo dobré mzdové podmienky. Pre prácu v družstve žil telom aj dušou, často na úkor svojho zdravia a rodiny.

Za to mu boli udelené aj vyznamenania od prezidenta republiky (za zásluhy o výstavbu poľnohospodárstva) a od okresnej poľnohospodárskej správy (za rozvoj vidieka). Vyznamenanie dostal aj za plemenný chov ošípaných.

Elena Šimová rod. Proksová

Štefan Proksa (v strede) v práci

ŽIVOT NA DRUŽSTVE

Spomienky Anny Proksovej (skupinárky)

Práca

V roku 1949 som začala pracovať na miestnom národnom výbore v Nových Sadoch. Tam som robila najprv praktikantku. Zapisovala som došlú poštu a iné administratívne práce. Neskôr som bola účtovníčkou a matrikárkou. Na MNV som bola 5 rokov. V roku 1953 som sa vydala. Od roku 1962 som začala bývať v Malom Záluží. Po materskej dovolenke som pracovala na družstve. Začala som tak, že som chodila zastupovať mamu. V roku 1963 som vstúpila do JRD v Malom Záluží. O rok neskôr v r. 1964 som sa stala skupinárkou a zostala som ňou aj po zlúčení družstiev v roku 1973. Túto profesiu som vykonávala do roku 1987. V roku 1989 - 1990 som ešte zastupovala Ing. Zmekovú, keď išla na materskú dovolenku.

Náplň práce skupinárky

Ako skupinárka som mala som na starosti ženy aj chlapov na družstve v Malom Záluží. Zapisovala som ich dochádzku do práce a na prídely. Mala som na to červené písanky. Pre všetkých čo tam chodievali pracovať som spracovávala výkazy (koľko kto odpracoval) a to slúžilo ako podklad pre vypočítanie výplat. Inštrukcie som najskôr dostávala od predsedu družstva a po zlúčení družstiev od vedúceho dvora.

Keď sa robili prídely, na poli som musela byť skôr. Potom prichádzali ženy (alebo sa zväžali ženy). Do práce sme nastupovali ráno o siedmej. Cez obednú pauzu som mohla odbehnúť domov, či je všetko v poriadku. Riadna pracovná doba bola do pol štvrtej alebo do štvrtej. Keď bolo treba zostávala som v práci aj do šiestej alebo siedmej (dokedy sa nedorobilo čo bolo treba). Práca ma veľmi bavila.

Prídely

Na družstve sa dorábali rôzne plodiny. Vtedy neboli postreky, ani technika ako dnes, veľa úkonov sa robilo ručne. Muselo sa okopávať (kukuri

Kontrola zrelosti štipľovky 1985
Anna Proksová, vedúci dvora Práznovský

ca, štipľovka, cukrová repa, neskôr paprika), pretrhávať (kukurica, kýmna a cukrová repa, mak), zrezávať (cibuľové semeno, repné semienko), latkovať (kukurica), pri vyorávaní repy. Táto práca sa robila systémom prídellov. Repa sa pretrhávala, okopávala, vyorávala, osekávali sa listy preč a ukladala na kopy. Keď hrozili mrazy repa sa prikrývala listím, kým sa neodviezla. Vymeriavala sa aj štipľovka (malá cibuľka na sadenie), kukurica a repkové semienko. Neskôr sa vymeriavali prídely aj cesnak a neskôr po zlúčení družstva aj uhorky a rajčiny.

Vždy sa roľa rozdelila na rovnaké časti (na riadky). Pracovníci mali buď celý príděl alebo len polovicu. Prídely sa vymeriavali tak, že sa odčítali riadky, koľko komu z pracovníkov pripadne. Bolo niečo kratšie a niečo dlhšie, potom sa to dorovnávalo – niekomu sa pridalo, niekomu odobralo. Prídely boli označené kolíkmi a očíslované. Každý si vyžreboval číslo prídeltu, ktorý mal urobiť. Prídely sa dopredu nahlasovali skupinárke. Príde-

ly mohli mať v niektorých prípadoch aj nečlenovia družstva. Bola to platená činnosť. Na prídely chodili robiť celé rodiny a iní príbuzní. Okrem členov družstva a rodinných príslušníkov chodili aj brigádnici z Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre. Práca na prídelloch bola fyzicky náročná práca. Kto mal príděl musel zabezpečiť, aby sa spravil. Sem-tam nás prekvapilo počasie. Stalo sa, že niektorí okopávali kukuricu aj s daždnikom. Na prídely sa chodievalo na bicykloch a ako kto mohol. Ja som mala vlastný bicykel. Potom som vyfasovala bicykel z práce. Ľudia si chodili na prídelloch vypomáhať. Bolo to iné, ľudia si boli bližší, viac si navzájom pomáhali. A po robotě bolo veselo.

Na prídelloch sa pracovalo aj v najväčších horúčavách. Bývalo sa tam od rána do večera, celý deň. Voda alebo čaj sa brávala do džbánu. Buď sa pila teplá alebo sa džbán zakopal do zeme, aby voda zostala chladná. Niekedy sa džbán prikrýval handrami alebo so zelinou. Napríklad sa urobilo 100 metrov z riadku a potom sa pracovník vrátil zobrať vodu a pokračoval v práci ďalej. Vždy sa vydržalo pracovať, aj s trochou vody. Poobede niekto z rodiny doniesol niečo čerstvé napitie. Nosilo sa aj nejaké jedlo, najčastejšie masný chleba s cibuľou.

Na prídely chodievali pomáhať aj deti. Stretávali sa tam a vytvárali si partie. Rodičia ich viedli, aby pracovali, niekedy aj rôznym spôsobom medzi sebou súťažili. Deti robili pomocné práce:

Čistenie cibule - A.Proksová, Beňová, Plačková 1975

nahadzovanie kukurice na vlečku, zakrývanie a odokrývanie repy listím, aby nezmrzla. Cestou domov deti dostali sladkosť, zastavili sa v krčme na malinovku alebo zarábanú malinovku - do štamperlíka sirup a malú čokoládu. Pre najmenších to boli také malé hody.

Keď sa skončili práce na prídelloch (napríklad celý príděl repy), dával sa oldomáš: salám, šišky, koláče, pečená kačica a aj niečo vypiť. Ľudia boli radi, keď sa skončilo na prídely, človek bol rád, že sa priniesol nejaký oldomáš. Nehľadeli veľmi na to, či majú dokonale čisté ruky. Ktorí boli fajnoví, nemysleli na umývanie rúk, nič nevadilo, hlavne, že bolo čo jesť.

Práca na prídelloch bola platená. Odpracované množstvo sa meralo pomocou jednotiek. Napríklad za jeden deň sa zarobili štyri jednotky. Jedna jednotka bola napríklad 14 korún a každý rok bolo toto číslo iné. Výplaty bývali každý mesiac. Robilo sa aj ročné zúčtovanie. Zúčtovalo sa koľko jednotiek sa urobilo na rok a keď bol dobrý hospodársky rok na konci roka bývali doplatky. Kto mal viac odrobeného, dostal doplatok. Boli to na tie časy celkom pekné peniaze.

Spracovanie dopestovaných plodín

Všetky dopestované plodiny sa dávali do družstva a využívali sa na viaceré účely. Časť úrody zostala na družstve ako krmivo pre zvieratá (obilie, repa), keďže bola aj živočišna výroba. Choval sa hovädzí dobytok a ošípané. Časť úrody išlo členom družstva ako naturálie, na ktoré mali členovia nárok podľa odrobených jednotiek (väčšinou všetci doma chovali zvieratá, naturálie používali ako krmivo, boli to zrna alebo kukurica). Ostatné dopestované plodiny družstvo predávalo odberateľom, napríklad do Serede, Pohronského Ruskova, Bratislavy. Cukrová repa sa odvážala na stanicu do Kapiniec alebo do Nových Sadov a vlakmi sa odvážala do cukrovarov (Nitra, Pohronský Ruskov). Družstvo fungovalo veľmi dobre.

Anna Proksová,
spracovala Mahuliena Sochorová

VÝBER SO SPOMIENOK JOLANY VARGOVEJ

Pestovanie rastlín a chov zvierat v minulosti

Na družstve, ale aj v domácnostiach sa pestovala mrkva, majorán, pastrnák, burgyňa, šupľovka, cibuľa, fazuľa, cvikla, vysoká d'atčina na semenno, mak, rajčiny, koreninová paprika. Nad rybníkom sa pestovali uhorky a na Gemainerovom, kde teraz bývajú Gašparíkoví, sa pestoval cesnak. Medzi Hájmi sa pestovali tiež konope, ktoré sa so sekerkou vyrubovali. Snopky sa zviazali a vozili do Chynorian na ďalšie spracovanie (laná, látky). Deti zo školy chodili zbierať mandelinky zo zemiakov a chrústy zo stromov. Na družstve ich pozbierané ponorili do horúcej vody a tak zničili. Zo zvierat chovali ľudia kozy, ovce, kone, kravy, ošípané, morky, hydinu. Malé deti chodili pásť husi, chlapci zase pásli kozy a kravy. Zvieratá sa krmili senom, šeckou, slamou a d'atelinou.

Pripravená do práce na pole

Buriny, ktoré rástli v obci

V obci rástli v minulosti tieto buriny: mrkvus, praslička, veľa chrenu bolo hlavne dole pri Karačke, kde bývajú Krajčovičovi. Pred reguláciou potoka Radošinka tu rástli aj žlté ľalie, veľa záružlia a nezábudok. V obci rástlo veľa kmínu a listnatých kabáčikov (slez), ktorými sa krmili ošípané. V obilí bolo mnoho strače, nôžky, nevädze, kúkoľ a vlčích makov.

Pridružená výroba na JRD

Asi v rokoch 1971/72 sa zakladala pridružená výroba. Najskôr sa muselo ísť na zaškolenie na Myjavu. Vedúcim pridruženej výroby bol Ján Slížik. Chodili sme vyše mesiaca na týždňovky na školenie. Ale pracovali tu aj nezaučené ženy. Bolo nás okolo 25, aj z Kapiniec, Sily a Nových Sadov. Chodila som ja, Anna Slížiková, Elena Zmeková, Elena Zmeková (Čapáš), Mária Zedníková, Mária Valková, Katarína Macová a ďalšie. Našou úlohou bolo brúsenie vodovodných batérií a kalichov do automatických práčok. Pri každom stole boli dve ženy. Bola to ťažká a špinavá práca, ale zarábalo sa dobre, viac ako v rastlinnej výrobe na JRD. Vedúci vždy kontroloval výrobky. Ja som niekedy zastupovala, keď bola vedúcou Anna Slížiková. Obedy nám vozili zo Šurianok. Po zmene sme sa mohli aj osprchovať. Každý týždeň sa čistili stroje. Bol tam nanosený jemný prach, vysávačom sa to odstránilo, aj pasta sa čistila, ktorá sa pri obrusovaní používala. Hotové výrobky sa vozili na Myjavu každé dva týždne. Aj tam ich ešte skontrolovali. Z Myjavy sa zase nosili neobrušené výrobky k nám.

POTRAVNÉ DRUŽSTVO

COOP Jednota Slovenska je najstarším obchodným systémom na Slovensku. Veď už v roku 1869 založil Samuel Ormis v Revúcej prvý Potravinový spolok – predchodcu družstevného maloobchodu. Je to typ družstva spotrebiteľov s funkciou zásobovania obyvateľov spotrebným tovarom, zriaďovať obchody s potravinami a zmiešaným tovarom. Členstvo sa získavalo s nízkymi vkladmi (20 korún). K výhodám členstva patrilo finančné zvýhodňovanie 2-3 % úrokom z hodnoty celoročného nákupu. Jeho hodnoty sa zaznamenávali v členskej (nákupnej knižke). Pripisujú sa im viaceré pozitívne úlohy v rozvoji vidieka. Potravné družstvá spočiatku umiestňovali predajne v odkúpených obchodoch a pod. Postupne však investovali do družstevných kultúrnych domov. K ich vybaveniu patrila obvykle predajňa, hostinec, kancelárie, knižnica, sklad. Finančne podporovali miestne školstvo a cirkev. Ako podnikateľské subjekty, i potravné družstvá mali svoje úspechy a neúspechy, ale v zásade prosperovali. Odvtedy

kontinuita družstiev nebola prerušená a prešla mnohými zmenami až sa vyprofilovali na moderný maloobchod - COOP Jednota.

Od roku 1950 začali vznikať ľudové spotrebné družstvá Jednota s pôsobnosťou na dedinách. V roku 1968 vzniká Slovenský zväz spotrebných družstiev ako riadiaci orgán a družstevný obchod vstupuje do miest.

Od roku 2002 COOP Jednota Slovenska funguje ako spotrebné družstvo

(zdroj: Zo stránky COOP Jednota).

(zdroj: www.ludovakultura.sk)

JEDNOTA – ľudové spotrebné družstvo v Malom Záluží mala 146 členov a jej predsedom bol p. Štefan Malák – montér.

Organizovali sa brigády, výlety, návštevy divadla, kurzy varenia, macramé a pod., zájazdy na termálne kúpalisko do Podhájskej.

Zdroj: Obecná kronika

Pred obchodom

MIESTNY DOZORNÝ VÝBOR

V roku 1968 pracoval Miestny dozorný výbor Jednoty v tomto zložení: Štefan Malák – predseda, Anna Plesníková, Ing. Michal Zedník, Štefan Foltín, Rudolf Zmeko, Karol Petrucha, Ján Proksa č. d. 98 ako členovia výboru. Miestny dozorný výbor sa na svojich schôdzach zaoberal plnením nákupných úloh a uspokojovaním potrieb občanov. MDV sa staral spolu s vedúcimi predajní Rozličný tovar a Pohostinstvo o dobré zásobovanie predajní, hygienu v predajniach i v skladoch a vôbec o uspokojovanie potrieb obyvateľstva.

V roku 1973 členovia Jednoty, Ľudového spotrebného družstva pracovali pri úprave okolia predajní. Od augusta bola predsedníčka dozorného výboru Anna Plesníková.

V jarných mesiacoch v roku 1974 bola prevedená oprava omietky obchodu a hostinca. Táto práca bola prevedená brigádnicky.

Výbrané zápisky z plenárnych zasadnutí MNV a Rady MNV 1966 - 1988

Obchody v Ujlačku

Prvý obchod vlastnil Ignác Ringwald a jeho rodina, ktorá bola jedinou židovskou rodinou v obci. Vedľa budovy súčasného pohostinstva sa nachádzal obchod Jozefa Proksu.

V starej dedine sa nachádzal obchod a hostinec Jána Poláčika, ktorý v I. svetovej vojne slúžil vo Francúzsku a v Taliansku ako člen Československých légií (tzv. „Štefánikových“ légií). Ako vyslúžilý legionár dostal licenciю na zriadenie obchodu a pohostinstva, ktoré fungovali v jednom dome a každý z nich mal svoj vlastný vchod.

Ďalší obchod bol tiež v starej dedine a jeho vlastníkom bol Ján Suchanský. Tento neskôr prevzalo Ľudové spotrebné družstvo. Po Jánovi Suchanskom prevzal obchod Michal Líška. Starý obchod, ktorý sa nachádzal vedľa kultúrneho domu bol zbúraný a na jeho mieste občania v rokoch 1954 – 1955 postavili svojpomocne nový obchod, kde sa nachádzali predajne „Rozličný tovar“ a „Pohostinstvo“. Tento obchod fungoval do 90-tych rokov 20. storočia.

VPavo budova pôvodného obchodu, ktorý bol v 50-tych rokoch zbúraný a na jeho mieste bola postavená nová budova obchodu

SPOMIENKY NA OBCHOD MICHALA LÍŠKU

Na svojho otca – obchodníka – spomína dcéra Elena

Michal Líška „Obchodník“

Potravné družstvo prebrali v marci 1942 od pána Suchanského. Za správny chod obchodu sa zodpovedali dozornému výboru a správe družstva. Predávalo sa tu všetko, čo potrebovali obyvatelia obce – múka, cukor, soľ, cukríky, petrolej, metly, ohlávky a retiazky na dobytok, šampóny, školské potreby, zo začiatku aj látky atď. Nakoľko to bol družstevný obchod, zásoboval ho NUPOD (Národná ústredňa potravných družstiev) Chynorany. Tovar nebol balený. Prichádzal v 50 kg vreciach

(múka, cukor, soľ), takže bolo potrebné všetko navážiť podľa želania zákazníka. Napríklad cukríky boli umiestnené na pulte vo veľkých sklenených nádobách. Bolo treba urobiť papierový kornútok, lopatkou nabráť cukríky a odvážiť. Na váženie tovaru sa používala váha so závažím. Neexistovala žiadna elektronická pokladňa ani kalkulačka, len ceruza a papier. Bolo to naozaj pracné. Pamätám sa, ako sme po vojne, keď bol lístkový systém pomáhali aj deti doma uvareným lepidlom z vody a múky lepiť na staré noviny lístky, lebo všetko sa muselo zúčtovať na Notárskom úrade v Nových Sadoch. V období kontingentu sa v obchode vykupovali aj vajcia. Vtedy neexistovali mobily. V dedine bol jeden telefón a ten bol umiestnený v obchode. Keď prišiel niekomu telegram, bolo ho potrebné doručiť, takže zaskakovali aj poštára.

V roku 1951 prebrala obchod Jednota, Ľudové spotrebné družstvo Nitra. Obchod bol vo veľmi nevyhovujúcej budove, na mieste kde stojí dnešné Flamenco. Bol presťahovaný do starého kultúrneho domu.

V roku 1954 bol starý obchod zbúraný a na tom istom mieste bol postavený nový. Neskôr bola urobená samoobsluha a pracovala tam už aj predavačka.

Do obchodu prišli mladý 32-ročný a odchádzali do dôchodku po 33 rokoch v roku 1975. Obchod prevzal pán Jaroslav Kožák.

Elena Michalíková, r. Líšková

SPOMIENKY

Spomienky na detstvo a mladosť Dušana Rizeka

V Malom Záluží bol v tých rokoch /52-60/ ešte starý obchod, na mieste, kde je teraz hostinec. Bol to prízemný hlinený domček, jedna miestnosť vpredu a vzadu druhý - sklad. „Obchodník“ ujo Michal Líška, v tom krámku predával všetko, čo bolo nutné k životu. Múka, cukor, ocot, soľ, kvasnice, borovička, pivo a pre nás deti cukríky a neodmysliteľný krumplicukor, príšerne sladký, ale hlavne cenovo dostupný. Dokonca aj sud s petrolejom do lampa tam mal a čapoval ľuďom do prinesených nádob na svietenie v lampášoch, hoci elektrina už bola, ale často vypadávala, lebo transformátor pri

Jarku to najmä v čase búrok nezvládal. A kým to prišli opraviť, hlavne v maštali bolo treba svietiť pri dojení. Žiaden tovar nebol balený. Všetko ujo Líška z veľkých vriec, ktoré priviezli z Jednoty z Nitry na aute, presýpal do drevených šuflíkov v predajni a z nich potom plechovou lopatkou naberal do papierových vreciek /sáčkov/ a vážil potrebné množstvo na váhe na pulte. Mydlo alebo iný kusový tovar, všetko sa balilo do novín. Na haringy z 5kg plechovic a údenáče mal nejaký papier. Mäso a zelenina sa nepredávali, iba potom v 60. rokoch, to už bola nová predajňa s chladničkou, začali raz do týždňa voziť aj balíčkované mäso a salámy.

Nový obchod, je to vlastne dnešná budova hostinca, mal pri pohľade z ulice dve miestnosti, ako dnes. Vľavo bola predajňa Jednoty so svojim vchodom a vpravo hostinec, tiež mal samostatný vchod. V zadných miestnostiach boli sklady a v suteréne pivnice pre oba subjekty. Bola to na tú dobu moderná budova, s chladiacimi zariadeniami a aj vodovodom. Vedľa nového kultúrneho domu - pýcha obce. Obchodník, bol stále ujo Michal Líška, pamätám ako sme čakávali, keď privezú ten pilinový vysušený chlieb z veľkopekární /to aby sa ho veľa neminulo/, čakávalo sa na pivo, aj keď bývalo aj vedľa v hostinci, okrem čapovaného aj fľaškové. V lete býval s pivom problém. A malinovsky, vtedy bývali také farebné - volali sme to krachelky, strašne sytené a vrchnáky boli keramické na takom drôtenom mechanizme s gumovým tesnením. Boli vynikajúce, ale mali v sebe toľko kyslíčnika - bublín, že to až skoro vybuchlo po otvorení. Ale v taký horúci letný večer, keď sme sa vracali z poľa alebo z lúky s kravami domov, tak taká studená malinovka /alebo neskôr malé pivo/ pred krčmou, tak to bol zážitok na ktorý nezabudnem.

V krčme u Poláčka

Vždy som sa tešila, keď ma ako malú poslali na pivo (bývala som tam, kde mali Proksovi sklep). Chodila som do hostinca dedkovi Poláčikovi a on mal rádio, my sme nemali. Tak som sa tešila, že budem počúvať rádio a zamotávala som sa do radu, aby som čo najdlhšie mohla počúvať. A potom sa ma pýtali, prečo som tak dlho bola v tom

hostinci. Pivo sa naberalo do džbánka. Zo začiatku v hostinci neboli cukríky, látky, cverny. Vtedy sa jedol chlieb s cukrom a kvasnice. V hostinci u Poláčka bývali aj zábavy. Netrvali tak dlho ako dnes. Bývali aj pri zvonici. Raz v hostinci nemohla byť zábava a my, čo sme bývali tak hore, tam sme mali veľkú sýpku a tak bola u nás zábava. Začínala sa okolo ôsmej a trvala do polnoci. Voľakedy dievčatá nemohli bývať toľko vonku. Raz som chcela ísť do Nových Sadov, bola tam zábava. Pred obchodom sme mali lavičku a mládenci hrali na veľkej harmonike, nie ústnej. Bývalo veselo. (zo spomienok Anny Nad'ovej)

Keď som bol malý, ešte som nechodil do školy, hrali sme sa spolu s Emilom Poláčikom u nich doma v izbe. Vedľa v hostinci sa zrazu strhla trma-vrma a bol odtiaľ počuť krik. Boli sme zvedaví, čo sa deje a išli sme sa tam pozrieť. Sváko Poláčik tam zrazu zakríčal: „Všetci do 16 rokov domov!“. Ja som sa motal po hostinci a sváko skríkli aj na mňa: „A ty domov tiež“. Prišiel som domov a spýtal som sa mamy: „Ako to, že sváko vedeli, že ešte nemám 16 rokov?“

(zo spomienok Ing. Emila Fuskú)

Obchod u Proksu

Do roku 1938 vlastnili obchod Ringwaldovi (židovská rodina). Mali medzi dverami pliešky a tam po hebrejsky boli napísané modlitbičky. Neskôr odišli do Zbehov a tak obchod prevzali moji rodičia Proksovi. Starí rodičia nemali obchod. Dedko mal hostinec do roku 1948 dole na Zmekovom, potom sme sa presťahovali hore, kúpili sme dom od Ringwaldových (dom vedľa Flamenca). Obchod mal oficiálny názov „Obchod so zmiešaným tovarom“. Nepredávali sa tu len potraviny, ale aj drogéria, látky a domáce potreby. Mávali sme tam aj sardinky, bývali dosť drahé. Môj brat Pali si zobral raz sardinky, že si načneme a ja že, budú nás hrešiť, že si len tak zoberieme. Pali si ich načal a jedol. Ja som nechcela. Mali sme psa a ten doniesol prázdnu konzervu pred dvere. Tak otec prišiel na to, že niekto zobral sardinky z obchodu. Väčší tovar dovážal pán Korček z Nitry z veľkoobchodu autom a malé veci obstarával môj otec. Chlieb si každý doma spravil a chodil si dá-

vať pánovi Plesníkovi upiecť. Vlastnil pekáreň na chlieb a koláče. Predávali sme len rožky a žemle. Otváracie hodiny boli od rána do večera, aj v sobotu. Obchod fungoval do roku 1968. Po mojich rodičoch obchod prevzal pán Michal Líška, ktorý bol jeho vedúci. Bol to štátny obchod a nazýval sa NUPOD, neskôr JEDNOTA. Jeden čas tu predávala aj moja sestra.

(zo spomienok Anny Nad'ovej).

Obchod a krčma

Obchody v našej obci prevádzkovali: Ringwaldovi; Proksovi, neskôr tu bol obchod so zmiešaným tovarom (NUPOD) a nakoniec to bolo Jednotné potravinové združstvo - dnešná Jednota. Obchod a krčmu mal aj Ján Poláčik. Na dvore sa nachádzala ľadovňa - jama, ktorá bola vyložená ľadom nalámaným z potokov. Slúžila ako „chladnička“, kde sa uskladňoval tovar. Zvrchu bola obložená a zaizolovaná slamou a hlinou, aby ľad čo najdlhšie vydržal. Ďalší obchod bol tiež v starej dedine a predával v ňom Ján Suchanský. V jednej izbe bol obchod, v druhej

sklad a ďalšia izba bola určená na bývanie. (zo spomienok Pavla Fuskú a Anny Fuskovej, rod. Strihovej č. d. 107)

Zábavy

Zábavy bývali u Poláčka v krčme a vo dvore. Harmonika bývala pri zvonici. Vtedy to niečo stálo, keď bola väčšia zábava. To bolo len na sviatky. Od štrnástich rokov sa chodilo na zábavy. Už sme chodili aj modernejšie oblečení. Do Kapiniec na hody sa chodilo. Boli tam kolotoče a medovníkari. Na hody bývali tiež zábavy u Poláčka. Kolotoče bývali dole pri cintoríne. Chodili sme aj točiť. Aj štyri alebo päť chlapcov točilo kolotoč. Keď sme päťkrát potočili, tak sme sa mohli odviezť raz zadarmo. Chodieval som sem aj s kamarátmi na zábavy, zo Sasinkova sme chodili pešo. Niesol som dva pecne chleba, keď nám dom opravovali, majstrovi som ho nosil. Ako svadobný dar som dostal rádio. Poláčikovi mali tiež rádio.

(zo spomienok Jána Líšku č.d. 67)

OSTATNÉ SLUŽBY V OBCI

V roku 1967 MNV v obci sprostredkoval služby občanom – konkrétne opravy elektrických spotrebičov. Stačilo chybu ohlásiť na MNV a opravár ju prišiel odstrániť do bytu majiteľa.

V roku 1985 bola zriadená zberňa pre opravy elektrospotrebičov, ktoré opravoval Kovoplast Nitra.

Pekáreň

V roku 1946 otvoril miestny občan Juraj Plesník v obci pekáreň, ktorú si vybudoval pri svojom rodinnom dome. 2-3 krát do týždňa začal piecť chlieb našim občanom a občanom Dolných Kapiniec. Do tejto doby si piekli naši občania chlieb doma vo svojich peciach. Juraj Plesník piekol chlieb súkromne až do roku 1952. Od roku 1952 až do roku 1959 pekáreň prevzala Jednota. Po roku 1959 pečenie chleba v obci prestalo. Určitý čas ešte potom občania chodili piecť chlieb do Malých Ripnian, no bolo to nevýhodné a tak sa neskôr ľudia zásobovali chlebom z predajne Jednoty.

Vybrané zápisky z plenárnych zasadnutí MNV a Rady MNV 1966 - 1988

Juraj Plesník – pekár

„Pekáreň sa nachádzala pri našom dome a piekol sa tu len chlieb. Môj otec mal na starosti celú pekáreň. Ženy si nosili z domu zarobené cesto v ošítke. Chlieb sa piekol tri hodiny, boli tri pece a vykurovali sa drevom. Zapisovali sa, aby vedeli, kedy majú prísť. V každej peci sa piekli po dva chleby. Aj z iných obcí si chodili upiecť chlieb, najmä z Kapieniec a Biskupovej. Neskôr v 50. rokoch prevzal pekáreň štát - Jednota. Pekáreň zanikla, lebo si chlieb začali ľudia kupovať v obchode“
(zo spomienok Viliama Plesníka).

V Malom Záluží bol v tých mojich detských rokoch aj pekár, ujo Jurko Plesník. Chlieb si zarábali gazdinky doma a potom sme ho nosili k nemu do pece. To bol rituál, chodili aj gazdinky z okolitých obcí. Ja som nemohol chýbať pri tom, lebo som bol a dodnes som závislý, myslím na tej vôni čerstvého chleba, keď ho vyberal z pece. Dodnes si pamätám detaily, chvíle na ktoré som sa vždy dopredu tešil. Toto skončilo až zhruba, keď sa postavil nový obchod a hostinec a chlieb sa vozil z veľkopekárne z Nitry, ale to sa už nedalo ani porovnať s tým Plesníkovým chlebíkom a tobôž sa to už vôbec nedalo „fetovať“.
(zo spomienok Dušana Rízeka)

UHOĽNÉ SKLADY

Od roku 1967 v obci už nebola kancelária Uhoľných skladov. Pre celý obvod sa nachádzala v Lužiankach.

V roku 1972 mali Uhoľné sklady na sklade veľa uhlia, v dôsledku toho, že ľudia vykurovali svoje byty elektrinou a mnohí aj naftou. Vozili občanom aj po 50 q. V jarných mesiacoch vyhlásili dokonca výhernú zlosovaciu akciu: pri prevzatí 22 q uhlia, dostane občan kupón, na ktorý môže vyhrať mnohé vecné ceny napr. televízor, rádio a iné. Kým v minulých rokoch bol nedostatok uhlia, rozvážali po 10 – 15 q na domácnosť, v tomto roku to bol pravý opak.

Naopak, v roku 1976 bol pozoruhodný nedostatok uhlia. Ľudia si požiadavky na nákup uhlia hlásia v Uhoľných skladoch v Lužiankach, no z dôvodu všeobecného nedostatku uhlia ho nedostanú načas, ale s určitým oneskorením.

Vybrané zápisky z plenárnych zasadnutí MNV a Rady MNV 1966 - 1988

V rokoch 1954 – 1975 som pracovala v Západoslovenských uhoľných skladoch Nitra ako vedúca predaja, potom od roku 1975 do roku 1979 v Západoslovenských uhoľných skladoch v Lužiankach ako referentka predaja a organizácie a nakoniec v rokoch 1980 až 1988 znova v Nitre ako vedúca referentka predaja. Nebola to vôbec ľahká práca. Sklady sa nachádzali v našej obci za kultúrnym domom hore, na dnešnom multifunkčnom ihrisku. Uhlie sa dovážalo vlakom, predávalo sa len do vriec. Vagóny chodili do Nových Sadoch. Večer sa vagón odvážal preč. Ľudia už vedeli, keď bol nedostatok uhlia, že má prísť vagón. Vážilo sa na mostovej váhe, pracovník ho odvážené naložil do vreca a pomocníci ho na koňoch alebo na traktoroch z JRD vozili do každej domácnosti. Samozrejme museli za uhlie zaplatiť. Dovážalo sa z Novák, Handlovej, ale aj z Mostu v severozápadných Čechách – všetky druhy uhlia a koksu. Uhlie bolo v tom čase veľmi potrebné, každá rodina v obci kúpila tuhým palivom. Ja som mala kanceláriu doma. Pomocníkmi (robotníkmi) boli: zo začiatku Michal Kišták, neskôr Štefan Petrucha a Pavel Rizek.
(zo spomienok Anny Nad'ovej)

PRÍBEHY Z DETSTVA

Spomienky na detstvo – Elena Šimová r. Proksová

Isto poznáte ten pocit, keď vás ovládne nostalgia za detstvom, hlavne, keď je človek starší. Tak aj moja myseľ často zabľúdi do môjho rodiska, kde som vyrastala a spomínam na bezstarostné časy, prežité s rodičmi a kamarátmi. Na jar, len čo vykuklo zubaté slniečko a vyľahli sa húsatká, chodili sme ich páť do „Járka“. Bolo tam veselo, hrali sme sa všelijaké hry a dievčatá si robili záhradky. Sadili sme si do nich poľné kvietky a zdobili sme ich maľovanými „sklíčkami“ – črepni z rozbitých tanierov a hrnčiekov, ktoré sme tam našli v kope odpadu, čo tam ľudia občas vyvozili. Súťažili sme o najkrajšiu záhradku. Ja so sesternicou sme raz vyhrali a detská porota rozhodla, že na druhý deň dostaneme buchty. Na druhý deň sme prišli a v záhradke sa hrabali niečie sliepky. A bolo po paráde. Chlapci sa nám smiali, ale nám bolo do plaču. Buchty, ktoré priniesli, sme si rozdelili.

Keď husi podrástli, cez prázdniny sme ich chodili páť na strniská. Vstávali sme skoro ráno a o piatej sme už boli niekde za dedinou na strnisku.

Tam sme zbierali klásky a uväzovali sme ich do viazaničiek. Usilovali sme sa, aby sme mali čo najviac.

Zo strniska sme husi zahnali na potok a šli sme domov. Poobede sme ich chodili zase hľadať na lúky, ktoré boli vtedy ešte rozdelené tromi potokmi. Niekedy sa nám jedno húsa stratilo, museli sme hľadať aj to. Husi sme si poznali, ale v prípade straty boli poznačené buď farbou na hlave, alebo väčšinou zúbkami na nohe. Podvečer sme ich chodili znovu napáť na strniská.

Keď som bola staršia, ráno som napásla husi a potom som išla páť kravy. Tam nám bolo veselo. Raz sme sa hrali sa svadbu. Každý z nás niečo doniesol. Jedna staré šaty po mame, iná topánky s vysokými opätkami, dokonca aj závoj sme mali. Pierka sme si urobili z rastlinky (lipkavec), ktorá sa naozaj lepila na šaty. Hovorili sme jej „lepkavé“. No a aká by to bola svadba bez torty? Tak sme si doniesli suroviny: vajčka,

maslo, cukor, kakao. Dohodli sme sa, že každý donesie niečo. Niektorí doniesol aj plechovú misu a varechu. Suroviny sme vymiešali, ale bolo teplo a maslo sa topilo. Z toho dôvodu sme masu dali stuhnúť do vody do potoka. Keď bol ženich a nevesta oblečení, všetko pripravené, išli sme vybrať tortu. A aké bolo naše prekvapenie? Misa bola prázdna, všetko vylízala Maľa – koza. Takto neslávne skončila naša svadba.

Inokedy sme pásli na „Lúčkach“. Bolo to na jeseň. Ľudia tu mali záhumienky a zemiaky boli už vykopené. Na poli sme našli ešte pár zabudnutých. Založili sme oheň a piekli sme ich. Z ohňa sa stala vatra, lebo bol vietor. Bolo nám zima, tak chlapci začali preskakovať oheň a hrať sa na Jánošíka. Vykrikovali „Daj Bohu dušu a mne zemiaky“. Naraz sa zjavil pri nás strýcoNaďovič, ktorý mal službu na vrátnici v majeri a videl plamene až odtiaľ. „Ja Vám dám, Bohu dušu, chcete podpáliť kozel?“ My sme si totiž neuvedomili, že neďaleko je stoh slamy a keďže bol vietor mohol sa ľahko zapáliť. Oheň sme hneď zahasili, zemiaky boli skoro dopečené a našťastie sa nič nezapálilo.

V jeden letný deň sme pásli na „Vinohradoch“. Družstevníci tam práve zosilážovali kukuricu – „futrovicu“. Medzi ňou sme našli aj celkom pekné klásky. Chceli sme ich opekať, ale Miro Zedník povedal, že lepšia je kukurica varená. Našli sme tam starý cínový hrniec (ako na závaranie), čo tam mali zrejme ľudia, ktorí tam mali vinohrady, na polievanie. Práve bolo po daždi a hrniec bol plný vody. Podložili sme podeň kamene, založili oheň a čakali, kým voda zovrie. My sme si to predstavovali jednoducho. Mysleli sme, že voda rýchlo zovrie, tak ako doma. Lenže voda nie a nie zovrieť. Čakali sme celé doobedie (asi 4 hodiny) a kým sa uvarila, bola asi jedna hodina poobede. Kým sme prišli domov z Vinohradov boli skoro dve hodiny poobede. Bola veľká horúčava, kravy boli unavené. Doma nás hrešili, lebo sa báli, či sa nám niečo nestalo. Kravy mali plné vemená, lebo mali byť už dávno podojené.

A my sme boli unavení, ale šťastní, lebo mali sme zážitok a stálo to za tú námahu. Kukurica chutila lepšie ako doma.

Často sme pásli v „Ihlici“. Tu sme hrávali karty. Niekedy sa stalo, že sme hrali tak zaujato, že sme si nevšimli kravy, ktoré nám ušli do družstevnej kukurice a robia škodu. Vtom prišiel nečakane môj otec – predseda JRD. Veľmi bol nahnevaný, zobral nám karty a hrešil nás: „Ja vašu škoricu! Odteraz si budete kravy držať za retiazku!“ Na druhý deň sme kravy všetci poctivo držali. To nás nebavilo, lebo nebola pritom žiadna zábava. Za krátky čas sme išli pásť do „Veľkého kúta“ a tam sme ich mali opäť pustené.

A my sme boli unavení, ale šťastní, lebo mali sme zážitok a stálo to za tú námahu. Kukurica chutila lepšie ako doma.

Často sme pásli v „Ihlici“. Tu sme hrávali karty. Niekedy sa stalo, že sme hrali tak zaujato, že sme si nevšimli kravy, ktoré nám ušli do družstevnej kukurice a robia škodu. Vtom prišiel nečakane môj otec – predseda JRD. Veľmi bol nahnevaný, zobral nám karty a hrešil nás: „Ja vašu škoricu! Odteraz si budete kravy držať za retiazku!“ Na druhý deň sme kravy všetci poctivo držali. To nás nebavilo, lebo nebola pritom žiadna zábava. Za

krátky čas sme išli pásť do „Veľkého kúta“ a tam sme ich mali opäť pustené.

Raz prišiel Gabino Bila s myšlienkou, že niekde na kraji Kapiniec videl zrelé čerešne, či by sme nechceli. Samozrejme, že sme chceli. Povedali sme, že budeme strážiť kravu a on pôjde na čerešne a donesie aj nám. On pásol kravu Líškovým – Tekvičárovým. Keď mal naoberané, len tak za blúzou, vracal sa naspäť a bolo treba preskočiť potok. Tam to zvládol, ale cestou naspäť si vzal dlhú palicu, aby potok preskočil, lebo bol dosť široký. Ako preskakoval palica sa mu zlomila, padol do potoka, čerešne sa vysypali a nemali sme nič. Našťastie voda nebola veľmi hlboká, ale viac na čerešne cez potok nešiel.

Každé leto prišla k nám na prázdniny sesternica Andaškrovinová (Filcová) a bola veľmi rada, keď sme ju zobrali s nami pásť kravu a husi. Popoludní sa chodili pásť kravy asi o štvrté maximálne o pol piatej. My sme sa s Andou doma hrali alebo niečo robili a tak sme častokrát prišli neskoro. Babička sa hnevala, že ideme neskoro a kravy sa do večera nestihnú napásť a budú mať málo mlieka. Raz sme išli skoro o štvrt' na 6. Báli sme sa, že babička nás bude hrešiť, tak sme pretočili hodiny smerom dozadu. Babička nás privítala: „Deti, čo

Pred školou v Malom Záluží 60. roky

idete tak neskoro, kravy sú chudé jak šlabikáre!“ My sme hovorili, že Veď je iba pol piatej. Ale ona sa nedala oklamať a povedala: „Slniečko je už nad Šaškovu strechú, už musí byť vác.“ Z toho je vidno, že starší ľudia poznali hodiny podľa slnka a nedali sa oklamať. Bolo to prvý a poslednýkrát, viac sme hodiny nepretáčali.

Keď sme prišli v letné večery z pasenia kráv či husí, ešte sme mali energiu hrať sa s vrstovníkmi vonku. Menšie deti sa hrávali s loptou na „Desať – deväť“, skákali „škôlku“, hrávali sa na „farby“, na „remeselníkov“, na „kvetiny“ a podobne.

Nezabudnuteľné sú chvíle, keď sme sa schádzali v podvečer v „Talagu“. Najväčšia voľná plocha na hornom konci, kde sme sa mohli hrať bola na špici medzi železnicou pred Rizekovými a cestou pred Líškovými alebo ešte väčšia pred Proksovými a Marchalínovými, kde vtedy ešte neboli predzáhradky. Hrávali sme väčšinou vybíjanú, oko-boko, na sochy, na schovávačku, na naháňačku a pod. Chodila sem mládež z celého horného konca dediny a hrali sme sa do samej tmy až do 22 hodiny večer. Televízory ani počítače vtedy neboli, tak nás nemalo čo ťahať dnu.

Pamätám sa, že prvý televízor v dedine mali Marchalínovi. Bolo to okolo roku 1962. Sem sme chodili pozeráť v zimné večery hokej a krasokorčuliarov. Poznali sme takmer všetky mená reprezentantov. Výstrižky krasokorčuliarov z časopisov sme sporili a navzájom vymieňali. Písali sme aj niektorým osobne a keď nám poslali fotku s autogramom, bola to veľká vzácnosť (Ondrej Nepela, Eva a Pavol Romanovci a iní). K Marchalínovým chodili pozeráť takmer všetci z horného konca. Ujco nabil kachle, tzv. „piliňáky“, aby bolo teplo a keď sme sa zišli bolo nás aj 15 – 20 ľudí – všetky generácie. Zaujímalo to starých aj mladých. Posadali sme si na váleňu, na zem, kde bolo miesto ako sliepky na hambálok. Najviac kriku bolo, keď našli hrali hokej s Rusmi. Bol to hotový „kultúrny zážitok“.

Rada spomínam aj na to, ako sme si v zime urobili sánkovaciu dráhu na obyčajnej priekope pri ceste pred nami. Túto sme zasypali snehom a utlačili lopatou. Hore sme vyšli po schodoch, ktoré sú tam dodnes a dolu sme sa spúšťali až po domovú bránu. Bolo tu živo, lebo keď zistili dec-

ká z dediny, že sa tam sánkujeme, prišli aj oni a šantili s nami. Ako málo nám stačilo ku šťastiu: pár metrov sanice z kopca na priekope.

Spomeniem ešte školskú dochádzku. Do školy sme chodili sami hneď od prvej triedy. Áut chodilo po ceste málo, rodičia sa nemuseli o nás báť. Vtedy nebolo nijakých únoscov ani sa nekradlo, domy sa nezamykali, takže sme nemuseli nosiť ani kľúče na krku ako dnešné deti. Prvé 4 ročníky som chodila do ZŠ (terajší obchod) v Malom Záluží. Bola to jednotriedka. Učila nás p. uč. Moravčíková. Rozvrh bol upravený tak, že sme sa striedali. Prváci a druháci chodili jeden týždeň o 8:00 hod. ráno, druhý týždeň o 10:00 hod. Tretiaci a štvrtáci opačne. Prvé hodiny sme mali slovenčinu a matematiku, aby sme sa navzájom nevyrušovali. Predmety: hudobná výchova, telesná výchova a ručné práce sme mali spoločne. Kreslenie sme mali väčšinou, keď iní mali čítanie. Od piateho ročníka po deviaty som chodila do ZDS v Nových Sadoch. Dochádzali sme vlakom, ktorý zvažal žiakov z celej radošinskej doliny. Chodil ráno o siedmej a mal len jeden vozeň, takže sme bývali natlačení ako haringy (táto trať je dnes zrušená). To sme boli už starší a poobede sme chodievali pomáhať rodičom na polia.

Rada spomínam aj na šúpanie kukurice, driapanie peria, či čistenie cibulky na družstve. Bolo to namiesto dovolenky pri mori. Počúvali sme všelijaké príbehy, čo zažili naši rodičia v detstve.

Aj keď sme mali povinnosti, život bol kľudnejší, nebolo toľko stresu, ľudia boli družnejší a spokojnejší. Boli to najkrajšie chvíle v mojom živote.

Na záver ešte jeden veršík, ktorý mi napísal môj otec do pamätníka a opatrujem ho dodnes. Bol aktuálny pre vtedajšiu školu v M. Záluží okolo ktorej kvitol orgován (terajšie detské ihrisko):

*Až budeš mať sivé vlasy,
spomeň si na zlaté časy
ako bolo milo,
keď jarné slnko školu pozlátilo
a popri ceste až po školskú bránu
rozkvítli vonné kríky
orgovánu.*

Elena Šimová rod. Proková

LETNÉ PRÁZDNINY NA VIDIEKU – MILAN NAĎ

Narodil som sa 20.11.1949 v Malom Záluží Michalovi a Matilde Naďovcom. Do mojich piatich rokov sme bývali u starých rodičov v Malom Záluží pri železnici v prvom dome od staničnej budovy smerom na Nové Sady. Môj otec pracoval v Bratislave v stavebnom podniku. V roku 1954 sme dostali v Bratislave byt, a tak sme sa presťahovali. Na detstvo do piatich rokov sa veľmi nepamätám, až na bieleho veľkého psa, myslím, že to bol Slovenský Čuvač, chudáka priviazaného na reťazi pri stodole.

V Bratislave som začal chodiť do základnej školy, tá bola cca 100 metrov vzdialená od domu, čo bolo výborné, pretože mi stačilo vstávať o pol ôsmej a školu som stihol.

Keď som mal asi osem rokov rodičia ma odviezli osobným vlakom na prázdniny k starým rodičom do Malého Zálužia. To bolo prvý a posledný raz, kedy som cestoval v doprovide rodičov. Odvtedy som vždy cestoval sám, aj k starým rodičom aj späť domov po prázdninách. Cez prvé prázdniny som sa zoznamoval s prostredím a hľadal som si kamarátov. Mojimi kamarátmi boli Drahuška a Danko Krajčovičové, Miro Zedník, všetci súrodenci Rizekovci myslím Dušan, Helenka a Vierka, Striha, žiaľ na krstné meno si nespomeniem, Plesník, deti od Proksovcov, Líškovcov, Horákovcov, Gabino a Dodo Bilovci a nech mi prepáčia tí, ktorých som nespomenul. Tváre si pamätám, ale tie mená, predsa je to viac ako päťdesiat rokov.

Mojou úlohou bolo pásť kravu a husi, a pomôcť starej mame s nejakými maličkosťami okolo domu a pri obrábaní - zahumenku, čo vlastne boli povinnosti všetkých kamarátov.

Ráno skoro, keď odchádzal prvý vlak s ľuďmi do práce smerom na Nitru, som vstával naraňajkovať sa, stará mama mi pripravila politrák čerstvého mlieka a krajec skvelého okrúhleho chleba s maslom z domácej výroby. Ten chlieb sme si robili sami a pamätám ako som raz, či dva krát do týždňa chodil k pekárovi s dvomi chlebami na upečenie. Pekárom bol pán Plesník veľký kama-

rát môjho starého otca. Zišlo sa nás tam viacero detí a pán Plesník nám spríjemňoval čas čakania pri pečení rozprávaním príhod, bol to veselý a príjemný pán.

Okrem toho nám upiekol vždy nejakú tú platenku či rožtek čo mami, mne stará mama priložili ku chlebu, čas nám rýchlejšie utekal.

Kravy sme pásli na viacerých miestach, všade tam bola jemná trávička, ktorá kravám chutila, a pokojne sa pásli. Bolo to na potokoch, ktoré boli tri a medzi nimi boli lúky. Bolo to v Jarku, to bol priestor nad starým cintorínom s úzkym trávnaťm chodníkom a strmými svahmi zarastenými stromami, hlavne agačinou, plámkami, šipkovými krikmi, bazou a ktovie čím iným. Bol to priestor, myslím Lúčky pod Zajačím vrškom, kúsok od priestoru dnešných maštali, vtedy JRD dnes Devio. Bola tam mokrať s krásnymi vrbami a skvelá tráva. Samozrejme keď bola dobrá paša, kravy sa pekne pásli, a my sme mali čas na rôzne hry a lumpačiny. Husi sme pásli na strniskách, kde po samoviazačoch zostalo veľa kláskov. Tie to sa zbierali a nosili domov pre sliepky. Potom nastúpili kombajny, ale aj po nich zostalo na poli kopu zrna takže husi sa mali kde pásť.

V Jarku sme pásli kravy aj kozy. Keď s nami pásli Drahuška Krajčovičová, mali kozy, tak sme natrhali agačiny dali pred ne hromadu a koza žrala pokiaľ bolo čo. Kravky sme priviazali ku stromu, okolo ktorého bola pekná tráva a mali sme chvíľu pokoj. Drahuška nosila so sebou knihu, my sme posadali okolo nej a ona nahlas čítala, boli to pre nás krásne chvíle. Ešte do dnes si pamätám hlavného hrdinu knižky od gruzínskeho autora- volal sa Džedželav.

Vo voľných chvíľach, keď bolo pekné počasie sme sa chodili na potoky kúpať. Potoky boli plytké a tak sme museli mačinami prehradiť potok. Voda stúpala a keď mala výšku cca 1,2 metra už sa dalo kúpať aj skákať do vody. Keď sa nám naplňalo kúpalisko, voda pod ním klesala a my sme mohli chytať ryby aj rakov, a bolo ich tam neúrekom. Inokedy sme zas navštívili Horákov sad.

Bol to opustený, neošetrovaný veľký sad so všakovakým ovocím.

Ako deti sme tam chodili na jabĺčka, hrušky, slivky, marhule, ringlótia už neviem aké ovocie, najedli sme sa a odišli. Doteraz neviem či to niekomu patrilo, alebo nie. či sme kradli, alebo nie. Na konci prázdnin dozrievala futrovica. Natrhali sme pár pekných klasov a opekali nad ohňom, občas sme opekali aj zemiaky.

Na Čapáši mali starí rodičia veľký pozemok, na ktorom bolo zasadených asi tridsať sliviek a durandzií. Spomínam si, že v jeden rok bola taká úroda sliviek, že starý otec napálil asi dvesto litrov slivovice a stará mama narobila lekváru na mnoho rokov dopredu. A keďže sa tá slivovica nedala za jeden rok ani s príspevom celej rodiny vypiť, na ďalší rok nevedel starý otec, čo so slivkami. Celú úrodu sliviek sme naložili na voz a skoro ráno, ešte za tmy sme sa vybrali s koníkmi do Hlohovca na trh. Tá cesta má asi dvadsať kilometrov, takže to trvalo asi štyri hodiny. Mal som asi sedem či osem rokov. Starý otec cestou podriemkával a okolo ôsmej hodiny sme dorazili na trh do Hlohovca. Čakal som, že tie slivky budeme dlho

predávať. Ale mali sme šťastie, našiel sa kupec čo kúpil naraz všetko. Po zaplattení a vypití oldomášu sme sa pobrali domov. Cesta domov trvala opäť asi štyri hodiny, ale bola lemovaná po oboch stranách cesty ovocnými stromami, a starý otec mi rozprával zážitky z mladosti, tak nám cesta rýchlo ubehla. Predstavte si, že niektoré tie stromy tam ešte stále stoja. To viete pre chlapca z mesta to bol veľký zážitok. Inokedy ma zas nevlastný brat môjho otca Vilko Proksa, ktorý robil sanitkára v Nitre zobral na výlet nemocničným autobusom / prispôbeným na odber krvi/ do niektorého mesta v okrese / napríklad Partizánske/, Dorazili sme tam do Nemocnice, kde už čakali ľudia, čo chceli darovať krv. Samozrejme v tom období sa za krv platilo, a ešte k tomu sa dávalo občerstvenie a fľaška červeného vína. Na trávě pred nejakým pavilónom čakala veľká skupina Rómskych spoluobčanov, a ako je u nich zvykom aj s celými rodinami. Viete si predstaviť aká tam bola po odbere zábava.

Stará mama mala o mňa veľké obavy, viete chlapec z mesta, bála sa aby sa mi niečo nestalo.

Pamätám, ako ma upozorňovala aby som si

pri pasení kravy neomotal karičku okolo ruky. No stalo sa, že som nato pozabudol. Bolo to na Lúčkach kde bola skvelá zelená tráva, ale mojej kravke sa zachcelo d'atlinky čo rástla na blízkom záhumenku, a tak sa pustila do behu.

Ruka mi zostala uväznená a kravka strečkovala, až kým sa nedostala k d'ateline. Darmo som na ňu kričal, nič nepomohlo. Celé nohavice aj košelu som mal zelenú, ruku odretú a opuchnutú. Keď som prišiel domov stará mama hneď uhádla čo sa stalo.

Keď som bol starší, mal som asi trinásť či štrnásť rokov chcel som si na družstve zarobiť pár korún. Vtedy sa obilie ešte zbieralo pomocou samoviazačov a ukladalo do krížov. Mlátilo sa mláťčkami a slama sa ukladala do stohov. Na stohu pracovalo niekoľko chlapov, ktorí posúvali slamu k majstrovi, ktorý zakladal stoh, aby sa slama udržala do výšky päť až šesť metrov. Musel to byť skúsený človek. Stoh musel vydržať do jari a prežiť aj zimné fujavice.

Najhoršia práca bola pod elevátorom, bolo tam veľa prachu a odoberač bol v jednom kuse v pohybe, prakticky tam nebol žiaden oddych. Ale bola to najlepšie platená práca. Keď ma sta-

rá mama ráno vypravádzala prízvukovala mi, aby som sa nedal nahovoriť na prácu pod elevátor. / Ak by niekto nevedel čo je elevátor, tak to bolo zariadenie na presun slamy od mláťčky ku stohu, šikmá rampa s pohyblivým ozubeným pásom. / Keď začala robota chlapi ma hneď nahovárali, že keď som chlap tak nech sa ukážem, a tak som pristal a celý deň odpracoval pod elevátorom. Na konci dňa som bol neuveriteľne unavený. Ten jednostranný pohyb bol veľmi namáhavý. No to nebolo to najhoršie, moje oči boli červené zapálené a rezalo v nich ako žiletkami. Doma som dostal hubovú polievku. Ale vydržal som, a chlapi si ma už v ďalšie dni nedoberali, a pod elevátorom sme sa potom poctivo striedali. To viete chlapi sa ješitnosť. Po prázdninách mi starý otec poslal zarobené peniaze, nebolo ich veľa, končili sa päťdesiate roky, ale boli vlastnoručne zarobené a to sa ráta. Odvtedy som si oveľa viac vážil, každú korunu, ktorú som dostal od rodičov.

Chodil som na prázdniny do Malého Zálužia od ôsmich do štrnástich rokov na celé dva mesiace a musím skonštatovať že to boli nádherné časy.

Milan Nad'

PRÍBEHY

Pri zbieraní informácií a spomienok sme sa nielen všeličo dozvedeli, ale zaznamenali sme aj úsmevné príhody. Jednu z nich vám ponúkame.

Na družstve

Po založení poľnohospodárskeho družstva tam zostali pracovať len samí starí ľudia. Mladí odišli, vraj keď nemôžu robiť na svojom, môžu ísť preč alebo študovať. Práce bolo veľa, hoci boli traktory, ale tie ručnú prácu ako okopávky ešte v ten čas nerobili. Starí museli chodiť na družstvo voľky nevoľky. Rozorané polia boli dlhé. Keď sa začalo okopávať ráno, na druhý koniec sa človek dostal až na obed. A voda nebola. Čo si kto doniesol, za chvíľu bola teplá a po chvíli ani tej nebolo. Žiadne stromy, nič len páliace slnko. Bol horúci deň, aj dedko Tomáš musel okopávať, hoci mal už dobre

po sedemdesiatke. Zrazu predpoludním ujo odpadol. Ľudia sa zbehli, kriesili, ale vody nebolo. Dedko nič, ležal ako podťatý. Zrazu sa vynáša tetka Anča, rozkročila sa nad dedkom, a akú tekutinu mala v útrobach svojho tela, takú spustila na dedka. Najprv nič, ale po chvíli sa dedko začal preberať, tetka sa víťazoslávne poobzerala a ľudia sa začali veľmi smiať. To sa už dedko posadil, odplával, že čo sa stalo. Prišiel na to aj sám. Začal tetke nadávať, že keď ju nevie šľak trafiť, že takú somarinu dokáže len ona urobiť. Tetka sa nedala, že ho mala nechať zgegnúť ako psa, to vraj má za odplatu, že mu zachránila život. Napokon sa niekde našla aj voda a dedko uznal, že mu dokonca zachránila život. S tetkou sa pomeril a na družstvo viac nešiel.

Záver

Piaty ročník vydania bulletinu vnímam ako malé okrúhle výročie, a preto si na záver dovoľm napísať krátke hodnotenie a poďakovanie. Päť rokov sa môže zdať pre niekoho málo, ale za takýto krátky čas sa nám podarilo preštudovať mnoho materiálov z archívu obce, navštíviť a osobne sa rozprávať o živote v minulosti s viacerými občanmi. Stihli sme ešte niektorých z tých, čo všetky tieto veci vo svojom živote naozaj prežili.... doteraz ich zostalo už málo. Zdokumentovali sme každodenný život a tradície obce a jej obyvateľov originálnym spôsobom, najlepšie ako sme vedeli. Som vďačná za to, že každoročne sa nám podarilo vytvoriť skupinu dobrovoľníkov, ktorí boli ochotní spolupracovať: študovali a robili výpisky

z rôznych kroník a zápisníc; chodili po návštevách a trpezlivo počúvali a zapisovali spomienky a rozprávania; pracovali so starými fotografiami, aby boli po vytlačení čitateľné; a graficky spracovávali celé vydania. Bola to mravenčia práca, všetko sa ukazovalo postupne. Ani po piatich rokoch sme nevedeli na začiatku presne povedať, aká bude konečná podoba a obsah bulletinu. Táto práca bola hodnotná najmä preto, že každý z nás ju robil vo svojom voľnom čase, popri iných svojich povinnostiach, preto veľká a úprimná vďaka patrí všetkým, čo sa za tie roky podieľali na tvorbe všetkých čísiel.

Viac informácií sa môžete dozvedieť v knihe Malé Zálužie, ktorá vyšla v roku 2000 a dostupná na www.malezaluzie.sk

Zoznam prameňov: Malé Zálužie 2000; Obecná kronika; Školská kronika; písomnosti zo spisovne MNV; zo spomienok občanov

Autori fotografií:

neznámi (fotografie boli zapožičané občanmi)

Za vydanie zodpovední:

Sochorová Mahuliena, Zedníková Helena, Zábrazná Zuzana, Predanocyová Viera

Grafická úprava:

Vladimír Tomanka

Vydal:

OZ LABUŤ/obec Malé Zálužie

Rok vydania:

2018

ISBN: 978-80-570-0129-4

Čiarový kód: EAN 9788057001294

Vychádza nepravidelne. Nepredajné!

Vladimír Liška – brat Anny Plesníkovéj

Na dvore

Mlatba

Mlatba

Na kozli

Pracovníčky živočišnej výroby JRD Malé Zálužie

Na výlete

Cesta autobusom na výlet

DRUŽSTEVNÍCTVO V MALOM ZÁLUŽÍ

RODNÁ DEDINA VČERA A DNES

„LABUŤ“
občianske združenie

REALIZOVANÉ
S FINANČNOU PODPOROU
NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KARAJA
2018

ISBN: 978-80-570-0129-4

